

alevalatli@egroups.com

SAFSATA KILAVUZU

laf ola beri gele:>))

4@ÇEVRESİ DİZİSİ

KITAP 1

BOYUT

Düşünmenin, akıl yürütmenin metot olarak öğrenilebilir olduğuna dikkat çekmek için bu kitap, yazar Alev Alatlı'nın, internette kurduğu tartışma ortamı alevatli@egroups.com adresinde buluşan katılımcıların ortak çabalarıyla hazırlandı ve aynı duyguyla basımından 4 sene geçince kitabın internet ortamına taşınmasına karar verildi. Bu kitapta daha çok serbest safsatalar (informal fallacies) gruplara ayrılarak alt başlıklar halinde incelendi. Burada düşünmenin yanlış akıl yürütmelerle ortaya konmasındaki hatalar incelendi.

Web sayfasına [<http://www.safsatakilavuzu.com/>] hem tür hem de örnek olarak yeni safsata örneklerinin ilave edilmesi düşünülmektedir. Eğer sizin de önerileriniz ve eleştirileriniz varsa safsatakilavuzu@yahoo.com adresine gönderebilirsiniz.

Yayınlanma tarihi: 1 Nisan 2005
Güncellenme tarihi : 2 Aralık 2005

PDF haline getirerek düzenleyen: hyperpostulate.

KOORDİNATÖRÜN Önsözü

Yazar Alev Alatlının, internette kendi adını taşıyan bir tartışma ortamı, yani **alevalatli@egroups.com** adresli e-posta grubunu kurmasının üzerinden iki aylık bir süre geçmişti ki, grup üyeleri arasında tartışmalar, yanlış anlamalar ve önyargılar nedeniyle giderek verimsizleşti. Karşıt görüşler etrafında gruplaşmalar başladı. Söylenenlerle onlardan anlaşılanlar arasında giderek bir uçurum oluşuyordu. Tartışmalar, neredeyse, “söylenenlere değil, söyleyenlere karşı olma” şeklinde sürdürülüyordu ve dolayısıyla sağlıklı bir düşünce alışverişi gerçekleşemiyordu. Ne söyleyen söylediğini anlatabiliyor, ne de okuyan söyleneni anlıyordu. Tam bu sırada, e-posta grubunun posta kutularına Alev Alatlının “eksikli ve mahzun” konulu mektubu düştü:

Bu duyguyu tanıyacaksınız: “Siyaset Meydanı”nı ya da benzer bir programı seyrettikten, basında bir haber okuduktan ya da politikacıların, örneğin nükleer santral, örneğin enflasyon, konularındaki konuşmalarını dinledikten sonra insanın içinde kalan duygu. Argümanların sonuçsuz, soruların cevapsız, hükümlerin havada kaldığı duygusu. Tuhaf bir umarsızlık duygusu. Umarsız, çünkü meselenin bir de (yıllar yılı susturulmuş insanların doğal karşılanması gereken tepkisi olsa gerek) söylenene muhalefet etmenin “demokratik konuşma hakkını ihlal” anlamına geliyor olması gibi yaygın bir anlayış var. “Vardığın sonuca değil, sonuca varış şekline karşıyım” alışık olduğumuz bir murakabe mekanizması değil. Korkarım, akıl yürütmenin, muhakemenin, bir takım kuralları olduğuna, bu kuralların matematik kurallarına benzediğine arkadaşları ikna edemedim. Nasıl ki, matematik kurallarına uymayan bir matematikçi düşünülemez, mantık kurallarına uymayan bir iddia/bir argüman sahibi de düşünülemez - bu hususu açıklamakta da yetersiz kaldım, besbelli.

Alev Alatlının, daha sonra, hatalı akıl yürütmenin tartışmaları *geçersiz, tutarsız* bazı sonuçlara götürdüğüne işaret etti. Hatalı çıkarımlar sonucu ortaya çıkan sonuçlara boş, temelsiz, asılsız sözlerin Batı düşünce dünyasında “*Fallacy*”, *safsata* olarak nitelendirildiğine ve dışlandığına dikkat çekerek, bu konuda yapılmış bir sitenin grup içinde incelenmesini önerdi.

Bir süre sonra grup, bu sitedeki safsataları Türkçe’ye çevirmeye karar verdi. O günlerde Cahit Akın’ın yaptığı işbölümüyle, adı geçen sitedeki 38 safsata, Sinan Canan, ve Ayşe Şule Eriçok ve Aylin Özden Öktem tarafından Türkçe’ye çevrildi. Hulusi Çınar, Mehmet Sülkü, Mehmet Yasak, Barış Poyrazoğlu, Gönül Demez, Fatma Kılıç, M. Akın Yılmaz’ın katkılarıyla ortaya çıkan projeyi Mehmet Sayım Karacan düzenledi ve bazı güncel örnekler ekledi. Proje bu haliyle Alev Alatlının web sitesine kondu (**www.alevalatli.com**). Daha sonra Nurcan Karacan, internetteki, safsata ile ilgili bütün web sitelerini tarayarak,

yaygın safsata türlerini belirledi, mevcut çalışmaya yeni safsata türlerini ekledi, ve bu safsataları, anlamayı kolaylaştıracak şekilde, üst başlıklar halinde gruplandırdı. İnceleme aşaması, konuyla ilgili kitapları da kapsayarak genişletildi.

M.Akın Yılmaz, Mehmet Yasak, Ayşe Şule Eriçok, Taner Akbaş, Mehmet Sayım Karacan, Barış Poyrazoğlu, Nurcan Karacan, Yonca Hancıoğlu, Hakan Erdil, Koray Aydın ve Emin Gürbüz tarafından gruba gönderilen örnek safsatalar, Mehmet Sayım Karacan, Barış Poyrazoğlu ve Taner Akbaş tarafından, grupta yapılan tartışmalar da dikkate alınarak, türlerine göre düzenlendi, bu düzenlemeyle ilgili açıklamalar yapıldı. Mehmet Sayım Karacan tarafından metne çeşitli karikatürler yerleştirildi. Son olarak, ortaya çıkan metin, Cahit Akın ve Alev Alatlı tarafından gözden geçirilerek elinizdeki kitabın içeriğine ulaşıldı.

Kitapta yer verilen metinler, herkesin ulaşabileceği kaynaklardan, toplumun her kesiminden insanların okuduğu yayınlardan seçilmeye çalışıldı. Ortak özellikleri, güncel safsatalara iyi örnekler içermeleridir. Zaten amaç, herhangi bir kişinin yazarlığını ya da kişiliğini yermek değil, meselenin e-grubumuzun üyeleri ve bu kitapçığın okurları tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlamaktır. İleriki sayfalarda göreceğiniz üzere bazen bir metin birden fazla safsata türü de içerebilmektedir. Böyle durumlarda saptanan örnekleri öncelikle en iyi temsil ettikleri düşünülen safsata türü kategorisine yerleştirildi. Bazen de aynı metin birden fazla safsata başlığı altında incelendi.

Son olarak, bu çalışmanın herkesin aynı düşüncede birleşmesini sağlamak gibi bir amacı olmadığını vurgulayalım. Hedefimiz, hem kendi söylediğimiz sözlerdeki türlü mantık hatalarını, hem de başkalarının söylediklerini hatasız anlama yetimizi geliştirmek, deyiş yerindeyse, “dolduruşa gelmekten” korunmaktır. Böylece özellikle de sanal iletişim ortamlarını ve de tartışma ortamlarını verimsiz kılan nedenlerin ortadan kalkmasına katkıda bulunmayı umuyoruz.

Mehmet Sayım KARACAN

4A Çevresi, Safsata Çalışma Grubu Koordinatörü

GİRİŞ

Kendi düşüncelerimizi geçerli olarak ifade etmemizi, başkalarının düşüncelerini ise doğru anlamamızı sağlayan, akıl yürütme, muhakeme, düşünme, ispat ve çıkarım yapma metoduna **mantık** diyoruz. Mantık hataları ya da bir diğer deyişle hatalı çıkarımlar sonucu ortaya çıkan boş, temelsiz, asılsız ahkâma ise **safsata**. Safsatalar, insanlar arası iletişimin önündeki en önemli engelleri teşkil ediyorlar.

Düşünürken ya da konuşurken, acele karar vermek, önyargılı davranmak, söyleyeceklerimizi yeterince tartmadan söylemek, çok genel ifadeler kullanmak, yeterince bilgi sahibi olmadığımız konularda başkalarına ahkâm kesmek, ünlü kişilerin sözlerini kendi iddialarımızın doğruluğunu kanıtlamak amacıyla kullanmak, fikrimizi kabul ettirmek için karşımızdakini aşağılamak, baskı altına almak, statümüzü veya popülaritemizi ileri sürmek, bir başkasının fikrini layıkıyla anlamadan savunmaya geçmek veya saldırmak... Bu davranışlarımız, tartışmalarımızı *yetersiz, tutarsız* sonuçlara yani safsatalara götürür ve iletişim ortamını çekilmez hale getirir.

BAZI TEMEL KAVRAMLAR

MANTIK NEDİR?

Meraklısına: (İngizce; logic),

[Latince;logic],

{Osmanlıca; mizan-ül akl}

Günlük hayatta çok sayıda iddia veya ahkâm (hükümün çoğulu) duyar veya okuruz. Ancak bunların çoğu mantık örgüsünden yoksun olduğu için hem iddia sahiplerinin meramını anlatmaktan uzaktırlar, hem de muhataplarını yok yere yanlış anlamalara, hatta öfkeye sürüklerler. Zaman zaman kavgalara neden oldukları bile olur. Bir insanın, günlük hayatında başkalarıyla iletişimi sırasında okuduklarından ya da dinlediklerinden doğru sonuçlar çıkarmak için, mantık bilimi uzmanı olması gerekmez elbette; ama geçerli bir argüman oluşturmak, meramını daha anlaşılır kılmak için az da olsa mantık bilgisi şarttır. Hemen belirtelim ki, hatalı çıkarsama her zaman bilgisizlik ya da dikkatsizlik sonucu da oluşmaz. İnsanlar, karşılarındakileri yanıltmak için konuşmalarında veya yazılarında bilerek isteyerek hatalı çıkarsama yapabilirler.. Meramlarını net olarak

anlatmaktan kaçındıkları zamanlarda da hatalı çıkarımlara başvuruabilirler. Böyle durumlarda, doğru ve geçerli akıl yürütme kurallarının tümü olarak adlandırılan mantık, yazılı veya sözlü ifadeleri doğru değerlendirmemizi, nutuklar, söylemler, metinler hakkında doğru yargılara varmamızı sağlar.

Akıl yürütme, muhakeme, düşünme, ispat ve çıkarım yapma bilimidir, mantık.

Bir argümanın geçerli olup olmadığını saptayabilmek için bazı kavramların bilinmesi gerekmektedir, aşağıda bunları sıralıyoruz.

Önerme

Meraklısına: (İng.; proposition),

[Lat.; propsito] ,

{Osm.; kaziye}

Türkçe'nin söz dizimine uygun olarak ifade edilen hüküm cümlelerine, *önerme* adı verilir. *Önerme*, bir saptamanın, bir verinin, bir yargının ya da inancın Türk dilinin kurallarına uygun olarak ifadesidir. Aşağıdaki cümlelerden ilki doğru önermeye, ikincisi ise yanlış önermeye örnek olarak verilmiştir:

Ankara, Türkiye'nin başkentidir.

Alev Alatlının son kitabı olan “Schrödinger'in Kedisi” kedilerin davranışlarından yola çıkan bir romandır.

Bir cümleyi oluşturan kelimelerin sadece yerleri değiştirilerek elde edilen yeni bir cümle, aynı anlamı veriyorsa, farklı bir önerme olarak kabul edilemez. Aşağıdaki iki cümle, aynı önermenin iki farklı şekilde ifadesidir

Burada, ikiden büyük çift sayılar bulunmaktadır.

İkiden büyük çift sayılar, burada bulunmaktadır

Argüman

Meraklısına : (İng.; argument),

[Lat.; argumentum],

Bir iddiayı, bir tezi, bir görüşü desteklemek, doğrulamak veya güçlendirmek

amacıyla, bir ya da daha fazla sayıda öncül ya da kabulden belli bir sonucun çıkarsandığı kanıtlama tarzı ya da formuna *argüman* denir.

Bir argüman geçerli ya da geçersiz olabilir, güçlü ya da zayıf olabilir ama bir argümanın kesin olarak doğru ya da yanlış olduğu söylenemez. Argümanların, ancak bileşenlerinin yani öncüllerinin, çıkarımının ya da sonucunun ayrı ayrı doğru veya yanlış olduğundan bahsedilebilir. Çünkü; *argüman*, “bir önerme veya bir görüş ileri sürmek için oluşturulan birbirine bağlı bir dizi ifade” olarak tanımlanmaktadır.

Aşağıda bir argüman örneği verilmiştir

Evrenin bir başlangıcı vardır. (öncül)

Her başlangıç bir olaydır. (öncül)

Her olayın bir sebebi vardır.(öncül)

Evrenin başlangıcı bir olaydır.(çıkartım)

Evrenin oluşumunun bir sebebi vardır.(sonuç)

Bir argümanın üç bileşeni olur: Öncülleri (premises), çıkarımı (deduction) ve sonucu (conclusion). Şimdi bu bileşenleri gözden geçirelim.

Öncül

Meraklısına: (İng.; Premise),

{ Osmn.; mebde'den (temel, esas) mukaddem }

Akıl yürütmeyi belli bir sonuca ulaştırmada temel alınan veya bir çıkarım için esas alınan önermeye *öncül* adı verilir. Bir argümanın sonuca varabilmek için, genellikle birden çok öncüle gereksinimi olur. Bu önermelerin, argümanın sonucuna mantık kurallarına uygun olarak varılmasını sağlayacak açıklıkta olması istenir çünkü, öncülleri ifade etmedeki başarısızlık, argümanın kuşku ile karşılanmasına neden olur ve kabul edilmesini güçleştirir. Öte yandan, bir argümanda öncül görevi gören bir önerme, bir başka argümanda sonuç yerine geçebilir.

Çıkarım

Meraklısına: (İng.; Deduction)

Doğru olduğu kabul edilen öncüllerden elde edilen sonuçtur. Bir veya daha çok ifade, hüküm yada önermeden başka bir ifade hüküm ya da önermenin çıkarsanması işlemine *çıkarım* denir. Çıkarım tek bir öncülle olabileceği gibi birden fazla öncülle de

olabilir.

Aşağıdaki örnekte olduğu gibi, tek bir öncülden sonuca gidilen yani bir öncül ve bir sonuç önermesinden oluşan *doğrudan çıkarım* denir.

Su kaynadığında sıcaklığı 100 dereceyi bulur.

Kaynayan suya giren el yanar.

En az iki öncül ve bir sonuç önermesinden kurulan yani en az üç önermeden oluşana ise, *dolaylı çıkarım*.

Su kaynadığında sıcaklığı 100 dereceyi bulur.

Tenceredeki su kaynamıştır.

Tenceredeki suya elini sokarsan yanarsın.

Çıkarımda bulunmak için kabul edilmiş bir veya daha fazla öncül gerekir. Yukarda belirttiğimiz gibi bir çıkarım yeni bir önerme oluşturmakta kullanılabilir. Argüman ilerledikçe çıkarım için gerekli ifade sayısı artar.

Su kaynadığında sıcaklığı 100 dereceyi bulur.

Tenceredeki su kaynamıştır.

Elini sokarsan yanarsın.

Kaynayan suya elini sokmamalısın.

Vb.vb.

7b. Argüman daha da uzayabilir.

Sonuç

Meraklısına; (İng.; conclusion) ,

{Osm.; matlup}

Sonuç, bir argümanı oluşturan öncüllerden doğru bir akıl yürütme ile çıkarsanan vargıdır. *Vargı*, bir argümanın son önermesidir, genel olarak “o halde”, “öyleyse”, “sonuç olarak”, “bundan dolayı”, “bu nedenle” gibi bağlaçlarla başlar. Bir argümandaki son çıkarım olarak, ispatlamaya çalışılan iddiayı içerir. Yukarıdaki kaynar su

argümanında görüldüğü gibi, bir argümandaki sonuç (kaynayan suya sokulan elin yanacağı iddiası) başka bir argümanda (kaynayan suya elin sokulmaması gerektiği iddiası) öncül olabilir.

Çıkarsama

Meraklısına: (İng., inference),

[Lat., illatio],

{Osm.; istintaç}

Bir düşünceden diğer bir düşünceye geçiş. Düşüncede bir inançtan ya da önermeden diğer bir inanç ya da önermeye geçmek. Çıkarsama, **tümdengelimsel** ve **tümevarımsal** olmak üzere ikiye ayrılır. Tek tek olgulardan genel bir sonuca gitme veya gözlemlenen , araştırılan olaylar arasında kurallar yada sistem bulmaya çalışan akıl yürütmeye **tümevarımsal çıkarsama** denir. Genel hallerden elde edilmiş kural ve sonuçları özel hallere yada örneklerle uygulamak şeklinde oluşan akıl yürütme türüne ise **tümdengelimsel çıkarsama**.

Geçerlilik & Geçersizlik

Meraklısına: (İng.; validity, invalidity),

{ Osm.; mer'iyet, malûliyet}

Bir argümanda öncül ya da öncüller sonucu kaçınılmaz kılıyorsa, o argümanın **geçerli** olduğu söylenir. **Geçerlilik** çıkarımda öncülleri doğru kılan sebeplerin sonucu da doğru kılması halidir.

İskambil bir deste kağıt ile oynanır.

Bir deste kağıdımız yok.

O halde iskambil oynayamayız.

Ancak, mantıkta geçerlilik ile doğruluk birbirinden farklı şeylerdir. **Doğruluk** önermelerin içeriğiyle ilgilidir (iskambilin bir deste kâğıt ile oynanıp oynanmaması), **geçerlilik** ise akıl yürütmenin mantık kurallarına uygun olup olmadığına (kağıdımız yoksa iskambil oynayamayız).

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, sonucun öncüllerden çıkarıldığı bir argüman, **geçerli**

olarak nitelenirken, sonucu öncüllerden zorunlu olarak çıkarılmayan, öncülleri sonucu desteklemeyen veya doğrulamayan çıkarım ya da argüman *geçersiz* olarak nitelenir. Örnekte görüldüğü gibi öncüller teker teker doğru, ama çıkarım geçersiz_olduğu için argüman da geçersiz olabilir.

İskambil bir deste kağıt ile oynanır.

Annem kuaförden henüz dönmedi.

O halde iskambil oynayamayız.

Bir de güncel örnek verelim.

“Yeni dünya anlayışı, yeni değerleri yakalama çabası diplomasideki bütün bu anlamsız kuralları kaldırıp bir tarafa fırlattı.

Bugün dünyanın en güçlü liderleri uluslararası bir sorunu çözmek amacıyla gerektiğinde binlerce kilometre uçuyorlar, küçücük bir ülkenin liderinin ayağına gidip dil döküyorlar.

Hiçbiri “Böyle bir davranış bizi küçültür” diye düşünmüyor.

Ama biz işin özünü bir yana bıraktık, sorunu “Sezer Ecevit”i aramalı, hayır Ecevit Sezer’i aramalı” inatlaşmasına indirgedik.

(Tufan Türeñç, 14.8.2000, Hürriyet)

Yazarın birinci öncülü “Genelleştirme” içerdiğinden, doğruluğu tartışmalıdır. İkinci öncülündeki “küçük ülke” tanımı, ülkeden beklenenlerin de “küçücük” olması anlamına gelmez. Ecevit ve Sezer, aynı ülkenin insanlarıdır. Türkiye’nin özelindeki bu tartışmanın “inatlaşma dolayısıyla çözülmediği” hatalı bir çıkarsamadır.

Yargı

Meraklısına: (İng.; judgement),

{Osm.; hüküm}

Bir cümleinin ya da önermenin doğruluk veya yanlışlığını belirleme işlemine *yargı* diyoruz. Yargı, aklımızın belirli bir içeriği herhangi bir konuda tasdik ya da inkar etme işlemidir.

Akıl Yürütme

Meraklısına : (İng.; reasoning),

{Osm.; muhakeme}

Düşünceleri bilinçli, tutarlı olarak ve belli bir amaçla bir araya getirme işlemi. Öncül olarak alınan önermelerden mantıksal çıkarım kurallarına uygun olarak sonuç çıkarma işlemi. Zihnin, hazır ya da verilen bazı bilgi ya da önermelerden yola çıkarak, verilmeyen başka bir şeyi sonuç olarak çıkartması.

Tümdengelimsel Argümanlar & Tümevarımsal Argümanlar

Çıkarsamanın **tümdengelimsel** ve **tümevarımsal** olmak üzere ikiye ayrıldığını görmüştük. Aynı ayırım argümanlar için de söz konusudur. Tümdengelimli (deductive) argümanlarda genel öncüllerden özele doğru gidilerek kesin bir sonuca varmak hedeflenir. Sonucun doğru olması için öncüllerin doğru olması gerekir. Ancak, bir tümdengelimli argümanın geçerli ya da geçersiz olması öncüllerinin doğru ya da yanlış olmalarından daha farklı bir durumdur.

Öncülleri yanlış olan bir tümdengelimsel argüman, sonuca çıkarsama kurallarına uygun olarak varmışsa, geçerli sayılır.

Yanlış ve Geçerliler, Doğru ve Geçerlilere karşı

Yanlış ve Geçerli tümdengelimsel argümanı tanımak için aşağıda verdiğimiz şu örneğe bakalım:

Yanlış ve Geçerli

Bütün insanlar yeşildir. (öncül)

Sokrat bir insandır. (öncül)

Sokrat yeşildir. (sonuç)

Birinci öncül istisnasız herkesin yanlış olduğunu bildiği bir öncüldür. Buna rağmen argüman **geçerli**, yani o öncül bağlamında mantıksız değildir. Ancak, tümdengelimsel argümanlarda kullanılan öncüllerin doğru ya da yanlış oldukları her zaman bu kadar açık değildir. Günlük hayatta çoğu zaman doğruluğunu bilmediğimiz, emin olmadığımız, ya da düpedüz yalan olan pek çok öncülden yola çıkan tümdengelimsel argümanlar sırf çıkarsama kurallarına uygun oldukları için mantıklı görünebilirler. Kendi e-grubumuzda karşılaştığımız **Yanlış ve Geçerli** bir örneğe yer verelim:

TPAO kayıtlarına göre bir milyon dolarlık christmas tree alınmış.

Christmas tree bir noel süsüdür.

TPAO ülkenin parasını korkunç bir şekilde savurmaktadır. (veya)

TPAO birilerini zengin etmektedir.

Tümdengelimli argümanlarda sonuca öncüllerden yola çıkarak varıldığına göre, buradaki mesele *geçersizlik* değildir. Mesele, ikinci öncülün doğru olmamasından kaynaklanmaktadır. “Christmas tree” petrolcülükte sondaj aletinin ucuna takılan parçanın adıdır. Bunun böyle olduğunu bilmiyorsanız, geçerli olduğu kadar yanlış olan bu argümandan etkilenmeniz kaçınılmazdır.

Geçerli olduğu kadar da doğru bir tümdengelimsel argüman örneği aşağıdaki gibidir.

Doğru ve Geçerli

Bütün insanlar ölümlüdür. (öncül)

Sokrat bir insandır. (öncül)

Sokrat ölümlüdür. (sonuç)

Laf Ola Beri Gele

Sonuca öncüllerden yola çıkarak varılamayan, sonucunun öncülleriyle bağlantısı olmayan **tümdengelimsel** argümanları, geçersizdirler. Geçersiz tümdengelim argümanları lâf ola beri gele dediğimiz türden iddialardandır. Mantıkta *Biçimsel Safsata* olarak sınıflandırılırlar.

Bütün köpekler memelidir.

Hiçbir kedi köpek değildir.

O halde hiç bir kedi memeli değildir.

Yonca'nın parası varsa, o otomobili alır.

Yonca o otomobili almadı.

O halde Yonca'nın parası yok.

Öte yandan, *Tümevarımsal Argümanlar* gözlem ve deneylere dayanır. Gözlem ve deneysel verilerden yola çıkılarak genel bir sonuca varılmaya çalışılır. Ancak, sonuç Tümdengelim Argümanlarında olduğu gibi kesin değildir, çünkü ihtimaliyete/olasılığa dayanmaktadır. Öncüllerin doğru oldukları kabul edilirse, sonucun da doğru olduğu varsayılır.

Ne zaman kızıl bir gün batımı görsem, ertesi gün hava güzel olur.(öncül)

Bugün kızıl bir gün batımı var(öncül)

O halde yarın hava çok güzel olacaktır.(sonuç)

Türkiye'deki köpeklerin çoğu sokak köpeğidir. (öncül)

Çomar Türkiye'deki bir köpektir.(öncül)

O halde Çomar bir sokak köpeğidir.(sonuç)

Bir de güncel örnek:

... Burada da, Amerika'da da... Şimdi çıkıp da Katmandu edebiyatı yapmalarına biz ağzımızla gülmeyiz. Hele günümüzde buna hiç gerek yok, çünkü gençlik artık bol ve kolay uyuşturucu da bulabiliyor, şehirli ve paralı kesimi tavşanlar gibi hababam da çiftleşebiliyor... Yani bir nevi küçük Amerika olduk bile... Haa, sanayi toplumunun getirdiği özel sorunlardan bunalmak istiyorsanız, önce o sanayiye kurun da sıkıntısını ondan sonra yaşarsınız!
(Engin Ardıç 11-10-2000 Star)

Amerika'da gençlik kolay ve bol uyuşturucu bulabilir.(öncül)

Amerika'da gençlik tavşanlar gibi hababam çiftleşebilir.(öncül)

Türkiye'de de şehirli ve paralı kesim tavşanlar gibi hababam çiftleşebiliyor...(öncül)

Türkiye'de de "...gençlik artık bol ve kolay uyuşturucu da bulabiliyor,(öncül)

SONUÇ: Yani bir nevi küçük Amerika olduk bile.

Şehirli ve paralı gençlik "Türkiye" yi temsil etmeyeceğinden yapılan çıkarım geçersizdir.

Tümevarım Argümanlarında istatiki verilerin doğruluğu önem kazanır. Doğru verilerden yanlış sonuç çıkarma bir hatadır ve "İstatistiksel Hatalar" başlığıyla Serbest Safsatalar altında incelenecektir.

Argümanları Tanıma

Argümanlar her zaman yukarıdaki sırayı izlemezler. Bazen önce sonuç verilir, sonra ispatlanmaya çalışılır. Bazı argümanlarda sonuç ve öncülleri birbirinden ayırmak zordur. Bazen de ifadeler argümana benzer, fakat değildir. Örneğin,

Eğer İncil doğru ise, İsa ya mecnun, ya da Tanrının oğlu olmalıdır.

Bu bir argüman değil bir şart cümlesidir. Bu ifadede sonucu destekleyecek bir öncül mevcut değildir. Ya da,

Tanrı seni yarattı; o nedenle Tanrıya karşı görevlerini yapmalısın.

Buradaki “Tanrıya karşı görevlerini yapmalısın” ifadesi de bir şart cümlesidir. Şart cümleleri önerme olarak kabul edilmezler.

Arabam çalışmadı; çünkü motorunda bir problem var.

Bu da bir argüman değil bir açıklamadır. Burada arabanın niçin çalışmadığı izah edilmektedir. Bu ifade geçerli bir argümana şöyle dönüştürülebilir:

Arabamın motorunda bir sorun var: çünkü çalışmadı.

SAFSATA

Meraklısına: (İng: Fallacy)

{Osm; Kıyası-ı batıl)

Bir düşünceyi ortaya koyarken ya da anlamaya çalışırken yapılan yanlış çıkarsamaların tamamına **safsata** denir. **Safsatalar**, ilk anda geçerli ve ikna edici gibi gözükse ancak yakından bakıldığında kendilerini ele veren sahte argümanlardır.

Günümüz Türkçe'sinde safsata kelimesi kusurlu akıl yürütme anlamını kaybetmiş, yanlış inanç manasında kullanılır olmuştur. Oysa, safsata, insanın muhakeme yetisinin yanlış yönde kullanımıdır ve çoğu kez önyargı, eksik bilgi, batıl inançlar, duygusallık, yersiz göndermeler, acelecilik, özensizlik, genelleme, duygu sömürsü, Türkçe'yi kötü kullanma gibi sebeplerden kaynaklanır.

Safsatalar *biçimsel* (formal, suri) ya da *serbest* (informal) olurlar.

Biçimsel Safsatalar

Bir argümanın yapısından kaynaklanan, bir argümanı *teknik olarak* geçersiz kılan hatalardır. Bir argümanın teknik olarak geçersiz olması, sonucunun öncüllerini izlememesi anlamındadır. Yukarıda da değindiğimiz gibi, Biçimsel Safsatalarda mesele, sonucun doğru veya yanlış olması değil, çıkarsamanın doğru öncüllere dayanmamasıdır. Aşağıdaki ilk örneğimiz, *Yanlış ve Geçersiz bir argüman olarak, Biçimsel Safsata*'dır: Çünkü, ilk öncülü yanlıştır ve bu yanlış öncül Sokrat'ın yeşil olması gerektiği gibi lâf ola beri gele bir sonuç doğurmuştur.

Bazı insanlar yeşildir.

Sokrat bir insandır.

Sokrat yeşildir.

Öbür taraftan, ikinci örnekte varılan "Sokrat ölümlüdür" sonucu, doğrudur ama bu

da tesadüfen doğrudur. Birinci öncülün yanlış olması, bu argümanı da *Doğru ve Geçersiz*, yani Biçimsel Safsata sınıfına koyar.

Bazı insanlar ölümlüdür.

Sokrat bir insandır.

Sokrat ölümlüdür.

Bir kez daha vurgulayalım: Yukarıdaki argümanlarda çıkarımların geçersiz olmalarının nedeni öncüllerin birinin doğru, diğerinin yanlış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, sonuç tesadüfen doğru veya yanlış olabilir. Aşağıdaki örnekte biçimsel safsatayı inceleyelim.

Şahsen ben, demokrasiyi bir türlü sevmiyordum. “İnancımın demokrasiye ihtiyaç duyacağına” inanmıyordum. Demokrasi yokken, biz, üç kıt’aya 7 denize hâkimdik. Şimdi emperyalistlerin kölesi durumuna düşmüştük

(Hüseyin Üzmez, 9.10.2000, Akit)

Demokrasi yokken, biz, üç kıt’aya 7 denize hâkimdik. (öncül)

Şimdi emperyalistlerin kölesi durumuna düşmüştük.(öncül)

Sonuç: Demokrasi, ülkeleri emperyalistlerin kölesi durumuna düşürür..

Geçerli ama yanlış

Ortaya konan öncüllerden bu çıkarım ve sonuç geçerli olmasına rağmen öncüllerin yanlışlığı nedeniyle yanlış bir argüman.

Şunu da söyleyelim ki, Biçimsel Safsatalar pek ilginç olmadıkları gibi, matematik formüllerine benzeyen sembollere indirgendirilebildiklerinden eğlenceli de değildirler.

Gelelim *Serbest Safsatalar’a*. Serbest Safsatalar, çoğu zaman gerçekten de eğlencelidirler. Zaman zaman anlamsız hatta düzeysiz olmalarına karşın, sonuçları itibariyle insanı hiç olmayacak inançlara ve durumlara götürebilirler. Masum muhataplarını hayatta kötü seçimler yapmaya hatta şiddete yönlendirebilirler. Eğer bir politikacı aday iseniz, geleceğiniz için yapacağınız en iyi yatırım bu kitapçıktaki safsataları hatmetmek ve mümkün olduğunca sık kullanmaktır. Ama politikacı değil de,

politikacı muhatabı olacaksanız, Serbest Safsatalara ilişkin farkındalığınızı bu defa kolay kandırılmamak için kullanmak durumundasınız. Her ne kadar güncel örnekler gazetelerden alınmışsa da, gazeteci olmak için safсата yapmayı biliyor olmak da gerekli değildir.

Serbest Safsatalar

Biçimsel Safsatalar argümanın şekli, Serbest Safsatalar ise anlamı ile uğraşırlar. Serbest Safsatalar, kullanılan Türkçe'deki belirsizlik, kelime veya gramerin yanlış kullanımı, bir fikrin veya olayın yanlış ifadesi, bir tahminin vurgulanması, yanlış anlama, konu dışına çıkma gibi kusurlar nedeniyle ortaya çıkar. Söylediğimiz gibi, çoğu zaman komik, aptal hatta saygısızdırlar. Batıl inançların temelinde de safساتanın bu cinsi yatar.

Doğru bir muhakeme için ifadenin açık olması gerekir. Oysa Serbest Safsatalarda ifadeler anlaşılır gibi değildir. İleriki örneklerde göreceğiniz gibi Serbest Safsatalar kullanılan Türkçe'nin anlamı ile uğraşırlar. Şunu da belirtelim: Serbest Safساتanın İngilizce karşılığı olan "informal fallacy"nin informal kelimesi kalitesiz, adi, gelişigüzel, uygun olmayan manasında değildir, Biçimsel Safsatalar gibi argümanın şekli (mazrufu) yerine anlamı (zarfı) ile meşgul olduğunu anlatır.

Türkçe'deki Serbest Safsataların tamamlanmış bir listesi yoktur. Bununla beraber, biz, günlük hayatta yaygın olarak karşılaştığımız 50 Serbest Safсата türünü şöyle sıraladık.

SERBEST SAFSATA TÜRLERİ

Serbest Safsatalar	İnformel fallacies
BELİRSİZLİK SAFSATALARI	
Cinaslı Safсата	Fallacy of Equivocation
Çok Anlamlılık Safساتası	Fallacy of Amphiboly
Vurgulama Safساتası	Fallacy of Accent

Yargılamada Safsatası	Fallacy Of Accident
KIYASLAMA HATALARI	
Özelleştirme Safsatası	Fallacy Of Accident
Genelleştirme Safsatası	Fallacy of Converse Accident
KATEGORİ HATALARI	
Bütünleme Safsatası	Fallacy of Composition
İndirgeme Safsatası	Fallacy Of Division
KONUNUN ÖZÜNÜ KAÇIRMA SAFSATALARI	
Kısır Döngü Safsatası	Begging The Question,
Alakasız Sonuç Safsatası	Irrelevant Conclusion
İddiayı Zayıflatma Safsatası	Fallacy of the Straw-Man
Alakasız Amaç Safsatası	Fallacy of Irrelevant Purpose
Konuyu Saptırma Safsatası	Fallacy of Red Herring
SALDIRI SAFSATALARI	
Adam Karalama Safsatası	Argument Against the Man
Niteliksel Adam Karalama	Circumstantial Ad Hominem
“Sen de” Safsatası	Fallacy Of “You Also”
Dolduruşa Getirme Safsatası	Poisoning The Well
ŞAŞIRTMA SAFSATALARI	
Devede Kulak Safsatası	Fallacy Of The Beard
Ya Siyah Ya Beyaz Safsatası	Black And White Fallacy
İspatlama Mecburiyeti Safsatası	Argument From Ignorance
Felaket Tellallığı Safsatası	Fallacy of Slippery Slope
İmal Soru Safsatası	Complex Question
Çok Sorulu Safsata	Fallacy Of Many Questions
Sınırlı Seçenek Safsatası	Fallacy of Limited Alternatives
TARTIŞMALI SEBEP SAFSATALARI	
Yanlış Sebep Safsatası	Fallacy of False Cause
Öncesinde Safsatası	Fallacy of “Previous This”
Müşterek Etki	Joint Effect
İhmal Edilebilir Neden Safsatası	Genuine but Insignificant Cause
Yanlış Yön Safsatası	Wrong Direction,
Karmaşık Nedenler Safsatası	Complex Cause
İSTATİSTİKSEL HATA SAFSATALARI	
Yetersiz Örnek Safsatası	(Fallacy of Insufficient Sample)
Temsil Etmeyen Örnek Safsatası	Unrepresentative Sample
Yanlış Benzetme Safsatası	False Analogy
Yalıtıcı Örnek Safsatası	Slipshod Induction

Sümen Altı Safsatası	Fallacy of Slanting
Kumarbaz Safsatası	Gambler's Fallacy
OTORİTEYE BAŞVURMA SAFSATALARI	
Bir Bilen Safsatası	Argument To Authority
İrrasyonel Otorite Safsatası	Fallacy Of Unqualified Source
İnanca Başvurma Safsatası	Appeal to Belief
Ortak Tutuma Başvurma Safsatası	Appeal To Common Practice
Grup Baskısı Safsatası	Bandwagon, Peer Pressure
Faydacı Safsata	Pragmatic Fallacy
Beğendirme Safsatası	Appeal To Personal Interests
Dayatma Safsatası	Fallacy Of "Is" To "Ought"
Mazruf Değil Zarf Safsatası	Style Over Substance
Genetik Safsatası	Genetic Fallacy
DUYGULARA BAŞVURMA SAFSATALARI	
Tehdit Safsatası	Argument From Force
Duygu Sömürüsü	Argument To Pity
Önyargılı Dil Safsatası	Prejudicial Language
Mazeret Safsatası	Fallacy Of Special Pleading

Cinashı Safsata

(Fallacy of Equivocation)

Bir cümlede kelimelerin veya ifadelerin açık olarak kullanılmamasından doğan hatalara **belirsizlik safsataları** adı verilir. Türkçe'yi iyi kullanamamaktan kaynaklanan safsatalar grubudur. İki türlü ortaya çıkar: (1) Kelime veya ifade çok anlamlı olabilir. Bu durumda birden çok anlam ortaya çıkar. (2) Kelime veya ifadede belirsizlik vardır. Bu durumda kesin bir anlam ortaya çıkmaz. Cinashı Safsata Ayrıca Vurgulama Safsatası ve Çok anlamlılık Safsatası bu gruba girer.

Tanım: Aynı kelimenin, ifadenin iki farklı kısmında, iki farklı anlamda kullanılmasından doğan hatalı çıkarım.

Örnek: Kanuna karşı gelenler hapse atılır. Sen yerçekimi kanununa karşı geldin. O halde hapse atılman lazım!

Yarime bir gül dedim, bir gül verdi bana.

Çocuğa bu masalı okuduktan sonra yat dedim o da çamura yattı.

Güncel Örnek 1:

Yaşlanmanın nedeni vücuttaki serbest radikallermiş, İnsanoğlu ne çekiyorsa radikalden çekiyor.

(İlker Sarier, 10.6.2000, Sabah)

Yazar , radikal kelimesinin birinci kullandığı anlamdan farklı bir anlamda çıkarım yapıyor.

Çok Anlamlılık Safsatası

(Fallacy of Amphiboly)

Belirsizlik Safsatası grubundandır.

Tanım: Birden fazla yoruma müsait olan ifade veya cümleden çıkarılan yargı.

Örnek 1: Koskoca büroda bir daktilo bile yok.

1-(Koskoca büroda bir yazı makinesi bile yok.)

2-(Koskoca büroda bir sekreter yok.)

Örnek 2: Ali, Ayşe'yi Ahmet ile yakaladı.

1-(Ali, Ayşe'yi Ahmet'le beraber uygunsuz bir vaziyette gördü.)

2-(Ali, Ahmet'in yardımıyla Ayşe'yi kovalamacada yakaladı.)

3-(Ali , Ahmet'le birlikte Ayşe'yi düşerken yakaladı.)

Örnek 3: Ayşe, yalnız kaldığında annesini çağırdı.

1-(Ayşe yalnızdı, annesini çağırdı)

2-(Annesi yalnızdı, Ayşe annesini çağırdı)

Saatte 120 km mi, bu imbarez memur bey,
ben sadece 10 dakikadır araba kullanıyorum.

Örnek 4: Trafik polisi bir milletvekilinin arabasını durdurur. Milletvekili hemen camı açarak “Sen benim kim olduğumu biliyor musun?” diye sorar. Polis elindeki telsizi kullanarak amirine sorar: “Amirim, bir aracı durdurdum, sürücüsü kim olduğunu bilmiyor, bana soruyor. Ne yapayım?”

Güncel Örnek 1:

Gelin yıldızının parladığı bu anı ziyan etmeyelim ve Türkiye'nin yalnız futboluyla değil her şeyiyle övünelim.

(Zülfü Livaneli, 19.5.2000, Sabah)

Yazar burada fikrini birden farklı anlamlarda anlaşılır belirsizlik içinde sunuyor.

1- Aslında türkiye’de hiçbir şey bahsedildiği kadar kötü değil. Futbolda olduğu gibi başka alanlarda da başarılı sonuçlar alıyoruz. Artık sadece futboldan değil, diğer başarılı olduğumuz alanlardan da bahsedelim

2- Şu anda türkiye futbol konusunda başarı elde etmişken olmuşken, gelin, çalışıp didinip diğer başka alanlarda da futbolda olduğu kadar başarılı olalım.

Güncel Örnek 2:

Michael Jackson, aşırı derecede alkol alan biri *kendisine* zarar verebilir diye kaldığı otelde içki servisini yasaklattı.

(20.5.2000, Sabah)

Yazar burada fikrini iki anlama gelebilecek bir şekilde ifade ediyor.

1- Michael Jackson birisi kendisine hakim olamayıp çok içer, çok içerse de kendi kendisine zarar verir diye içki servisini yasaklatıyor.

2- Michael Jackson birileri çok içer de sonra bana zarar verir diye içki servisini yasaklatıyor.

Güncel Örnek 3:

Karakol yaptıran, polis evi yaptıran, şehit polislerin ailelerine yardım eden sabıkalı kişilere, mafya babalarına “plaket”ler verildiğini gördüm. Öyle ki, bana bir “muhabbet tellalı”na plaket verme görevi de önerildi. Ben öneriyi “kaba” bir biçimde geri çevirdim:

“Bu plaketi ancak bir sermaye verebilir! Alınmadılar bile!.. Plaketi, bir işadamı verdi!...

(Orhan Tahsin, 5.9.2000, Ortadoğu)

Yazar, bu cümlede sermaye kelimesini, hem fahişe hem de sermaye sahibi insan olarak anlaşılabilir şekilde kullanıyor.

Vurgulama Safsatası

(Fallacy of Accent)

Belirsizlik Safsatası grubunun üçüncü ve son üyesi.

Tanım: Bir kelime veya ifadeye vurgu yaparak farklı bir anlam elde etme veya anlamı kaydırma hatası.

Örnek 1: Çalış baban gibi eşek olma.

1-(Çalış baban gibi, eşek olma)

2-(Çalış, baban gibi eşek olma)

Örnek 2: Bu küçük bir felaket.

1-(Olay küçük bir felaket)

2-(Bu çocuk bir felaket)

Örnek 3: Ali, daha başka bir Kemal Sunal filmi görmek istemediğini söyledi. Bu yüzden ona başka bir Kemal Sunal filmi göstermeyeceğiz; “Zübük” filmini tekrar tekrar seyrettireceğiz.

Güncel Örnek 1:

Sayın Cumhurbaşkanı, laik, demokratik cumhuriyeti ve ülke bütünlüğünü koruyucu yaptırımları daha etkili kılmak amacıyla hazırlanan KHK’yı geri yollamıştır.

(11.8.2000, Radikal Gazetesi)

Bülent Ecevit, fikrini iki farklı vurgu yapıldığında iki farklı anlaşılacak şekilde ifade etmiştir.

“amacıyla” kelimesine vurgu yaparsak, laik, demokratik cumhuriyeti ve ülke bütünlüğünü koruyucu yaptırımları daha etkili kılmak cumhurbaşkanının amacı, “hazırlanan” kelimesine vurgu yaparsak bu KHK’yi hazırlayanların amacı olarak anlaşılıyor.

Özelleştirme Safsatası

(Fallacy Of Accident)

[A Dicto Simpliciter Ad Dictum Secundum Quid]

Az rastlanan olaylardan genel kurallar çıkarmak **kıyaslama hataları (fallacies involving statistical syllogisms)** olarak adlandırılır. Özelleştirme Safsatası ve Genelleştirme Safsatası olmak üzere iki türü vardır.

Tanım: Genel ilke veya ifadenin istisnai durumlar için de geçerli olduğunu düşünme hatası.

Örnek 1: Kural, “İnsanlara vurmak yanlıştır”. O halde saldırıya uğradığında karşılık vermemelisin.

Örnek 2: Kural, “Hiç kimse yalan söylememelidir”. Bir katil, işleyeceği başka bir cinayet için bilgi almak için seni zorlarsa bile yalan söylememelisin.

Örnek 3: Trafik kurallarına göre, şehir içinde saatte 70 km den daha hızlı gitmek yasaktır, Ağır yaralı birini hastaneye yetiştirmeye çalışsan bile.

Örnek 4: Ödünç aldığın bir şeyi geri vermek gerekir. Bu nedenle ödünç aldığın bu otomatik tüfeği akıl hastasına geri vermelisin.

Örnek 5: Hristiyanlar genellikle ateistleri sevmez. Sen de Hristiyanısın, o halde ateistleri sevmezsin.

Güncel Örnek 1:

Cumhurbaşkanının koltuğu neden öne konur? Çünkü o devleti temsil ediyor da onun için. Yani devlet her zaman öndedir. Cumhurbaşkanının koltuğu önde olursa, başka yerlerde de en küçük kademesine kadar devlet görevlerinin koltuğu önde olur. Bu ise, “Devlet her şeydir, birey ise hiçbir şey”

diye düşünen, “devletlû” anlayışının bir yansımasıdır.

(Oral Çalışlar, 21.5.2000, Cumhuriyet)

Yazar, cumhurbaşkanının önde oturmasının sebebi devleti temsil etmesidir dolayısıyla devlet her zaman öndedir diyor, bu genellenmenin en küçük kademeler için bile geçerli olacağı çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 3:

Kemal Sunal'ın ölümü ihmaldenmiş.

Sanki Türkiye'de her yıl benzer şekilde ölen binlerce Türk vatandaşının ölümü, aşırı ilgiden ve insan hayatına verilen değerdenmiş gibi. Türk dediğin böyle ölür.

(Fatih Altaylı, 5.7.2000, Hürriyet)

Yazar, Türkiye’de ölenlerin büyük bir çoğunluğunun ihmal nedeniyle öldüğü genel ilkesinden çıkarak Kemal Sunal’ın da ihmalden ölmesi özel durumunun doğal olduğu çıkarımını yapıyor.

Genelleştirme Safsatası

(Fallacy of Converse Accident)

[A dicto secundum quid ad dictum simpliciter]

Tanım: Özel durumlardan, özelliği olan istisnai haller için geçerli olan kurallardan genel ilkelere ve ifadelere sıçrama yanlışı.

Örnek 1: “Meşru müdafaa için adam öldürmek yanlış değildir.” O halde “adam öldürmek yanlış değildir.”

Örnek 2: Sırtı ağrıyan kişiler, sırt üstü yattığı zaman daha rahat uyurlar. Tüm insanlar sırt üstü yatsalardı daha rahat uyurlardı.

Örnek 3: Narkoz amacıyla hastalara uyuşturucu verildiğine göre bütün insanlara uyuşturucu kullanma izni verilmelidir..

Güncel Örnek 1:

İmzalamazsa devlet krizi çıkar. Dünya üzerinde hiçbir başbakan, kendi devletinin başkanını böylesine tehdit etmemiştir. Siz ettiniz. Gene imzalamadı.

(Hıncal Uluç, 23.8.2000, Sabah)

Yazar, kendi bilgisi dahilindeki ülkelerde hiç bir başbakanın kendi devlet başkanını böyle tehdit etmediği iddiasından yola çıkarak Türkiye Başbakanını eleştiriyor. Burada yazarın böyle bir genelleme yapabilmesi için bütün dünyadaki başbakanlarla cumhurbaşkanları arasındaki ilişkileri ve geçmiş ilişkileri istatistikleri ile biliyor olması gerekir.

Güncel Örnek 2:

Kim ne derse desin, kaderin şakası yoktur. Çocuklukta bir kere gazeteci rolüne girdik diye, bizi oraya prangalamadı mı?

(Mustafa Kaplan, 24.8.2000, Akit)

Yazar, çocuklukta oynanan rolün büyüyünce de insanı etkileyeceğini ve bunun bütün insanlar için geçerli olduğunu söyleyerek genelleme yapıyor. Halbuki çocuklukta herhangi bir mesleğin rolünü yapan herkes büyüyünce de o meslekten olmaz.

Güncel Örnek 3:

Küreselleşmenin ve Yeni Dünya Düzeninin sahibi dünyanın tek efendisi ABD insanlığın yararına tek bir projeye sahip değildir.

(Müjdat Öztürk, 5.9.2000, Ortadoğu)

Yazar, ABD'nin dünyanın yararına hiçbir proje üretmediğini söyleyerek genel bir çıkarım yapıyor.

Güncel Örnek 4:

İşte insana verilen değer ! ABD' de 5,5 aylık doğan bebeği yaşatmak için onlarca insan seferber oldu 300 milyar harcandı.

(13.5.2000,Sabah)

Yazar, ABD' de 5.5 aylık doğan bebeği yaşatmak için harcanan çabanın bütün insanlar için de harcanacağı varsayımıyla genelleme yapıyor .

Güncel Örnek 5:

“Yeni dünya anlayışı, yeni değerleri yakalama çabası diplomasideki bütün bu anlamsız kuralları kaldırıp bir tarafa fırlattı. Bugün dünyanın en güçlü liderleri uluslararası bir sorunu çözmek amacıyla gerektiğinde binlerce kilometre uçuyorlar, küçük bir ülkenin liderinin ayağına gidip dil döküyorlar...”

(Tufan Türeñç, 14.8.2000, Hürriyet)

Yazar, diplomasideki tüm kuralların atılmış olduğunu söylemekle genelleştirme yapıyor. Aynı şekilde dünyanın en güçlü liderlerinin küçük ülkelerin liderlerine dil döktüklerini söylerken de öyle.

Güncel Örnek 6:

Epeyi eskilerde kaldı, bir zamanlar, taksi şoförleri kamu hizmeti yapar idiler. Şoför denilen kişi kendisine her yönden inanılan ve itimat edilen kişi demek idi. Meselâ benim dedem Bursa’da 18 yıl taksi şoförlüğü yaptıktan sonra imamlığa başlamış ve İstanbul’un önce Akşemseddin ve sonra da Cerrahpaşa Camilerinde görev yaparak oradan da Allah’ın rahmetine kavuşmuştu

(Atilla Özdür, 31-8-200, Akit)

Yazar, dedesinin şoförlükten sonra imamlık yapmış olmasından, şoförlerin eskiden çok itimada şayan insanlar olduğu çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 7:

Hep büyüklükler peşinde koşan bu toplumu artık iki arada bir derede kıstıramaz, oralara hapsedemezsiniz. Bakmayın siz 68’li kıyırıklara ve eski tüfek bağırtilara. Türkiye sür’atini kazanmıştır. Dev çoktan uyanmıştır. İnanmazsanız, şu Galatasaray’ın yaptıklarına bir bakın.

(Gülbüz Azak, 30.8.2000, Türkiye Gazetesi)

Yazar sadece Galatasaray’ın başarısından yola çıkarak Türk toplumunun artık çok daha başarılı olacağını iddia ediyor.

Bütünleme Safsatası

(Fallacy of Composition)

Bir bütünün, kendisini oluşturan parçaların toplamından başka bir şey olmadığını varsaymaktan oluşan hatalara “Kategori Hataları” diyoruz. Gerçekte bir bütün, kendisini oluşturan parçaların özelliğinden farklı bir özelliğe sahip olabilir. Bu gruptaki safsatalar, Bütünleme ve İndirgeme Safsatalarıdır.

Tanım: Bir bütünün her parçası ya da bazı parçaları için geçerli olanın, bütünün kendisi için de zorunlu olarak geçerli olacağını varsaymaktan oluşan hata.

Örnek 1: “Eşim çocuğumuzu bir kez olsun parka götürmez. Sakın bir Türk erkeği ile evlenme. Türk erkekleri çocuklarıyla ilgilenmezler.”

Örnek 2: “Televizyonda sunuculuk yapan kızlar birbirinden bakımlı. Türk kadınları kendilerine çok iyi bakıyor olmalılar.”

Örnek 3: Bizim futbol takımının çok sayıda yıldız oyuncusu var. Bu, onun çok iyi bir takım olduğunu gösterir.

Örnek 4: ‘Eve gelen boyacı ortalığı berbat etti. Türkiye’de zenaatkâr kalmadı.’

Örnek 5: Bizim fakültekteki öğretim elemanlarının bu sene toplam 71 makaleleri yayınlandı, demek ki bizim fakültekteki akademisyenlerin hepsi çok başarılı bilim adamı.

İndirgeme Safsatası

(Fallacy Of Division)

Tanım: Bütün için doğru olan bir ifadenin bütünün her parçası veya bazı parçaları için de geçerli olacağını varsaymaktan oluşan hata.

Örnek 1: “Türkiye’nin üç tarafı denizlerle çevrili, Afyon’un iklimi de yumuşak olmalı.

Örnek 2: “Hamsiyi en iyi Karadenizliler bilir, aşçı Karadenizli değilse, o balık lokantasında hamsi yemeyeceksin.”

Örnek 3: “Kayserililer işlerini bilirler, Turgut da , Kayserilidir, parasız kalmış olması mümkün değil.”

Örnek 4: “Kuduz, köpeklerden bulaşır, eve köpek sokmayacaksın.”

Örnek 5: Erkekler, kadınlardan daha fazla yüksek eğitim yaparlar. O halde Dr. Ayşe, Dr. Erdal’dan daha az eğitilidir.

Örnek 6: Sofra tuzu insanlar için zararlı değildir. O halde onu oluşturan sodyum ve klor elementleri de insana zarar vermez.

Örnek 7: Oğlunu pahalı bir kolejde okuttuğuna göre sen de zengin olmalısın.

Örnek 8: Almanlar militan bir millettir. O halde, Yeşiller de militandırlar.

Güncel Örnek 1:

Soru: Organ satışı caiz midir?

Cevap: ... İnsanın kendisinin satılması caiz olmadığı gibi, onun bir cüz’ünün, organının satılması da caiz değildir. Çünkü bu alışverişte insana ve parçaya hakaret, onun şerefini düşürme vardır.

(Mehmet Talu, 24.8.2000, Milli Gazete)

Yazar, bütün için doğru olan bir ifadenin, yani insanın kendisini satmasının yanlış olmasının, bütünü oluşturan parçalar, yani organlar için de geçerli olduğu düşünülerek çıkarım yapıyor.

Kısır Döngü Safsatası

(Begging The Question)

[Petitio Principii]

Kısır Döngü Safsatası, “Konunun Özünü Kaçırma Safsataları” dediğimiz gruba girer. Alakasız Sonuç Safsatası, İddiayı Zayıflatma Safsatası, Alakasız Amaç Safsatası, Konuyu Saptırma Safsatası da aynı

grupta yer alırlar.

Tanım: Sonucun kendisinin veya bir kısmının önermelerin içinde bulunması durumu. Birinci önermenin ikinci bir önermeye atıfta bulunularak desteklenmesine rağmen ikinci önermenin de zaten birinci önerme ile destekleniyor olması hali.

Örnek 1: Tanrı vardır çünkü İncil öyle diyor. İncil'in doğru olduğunu nasıl mı biliyorum? Çünkü onu Tanrı yazdırdı, O asla yalan söylemez.

Örnek 2: Arkadaşım beni sevdiğini söyledi. Ona inanırım, çünkü onun, sevdiği insanlara karşı yalan söyleyebileceğini zannetmiyorum.

Örnek 3: Bütün cinayetler yanlıştır. Kürtaj bir cinayettir. O halde kürtaj doğru değildir.

(Vargı, ikinci önermenin içindedir. Kürtajın bir cinayet olduğu kabul edilmişse, sonuç da doğrudan kabul edilmiş demektir.)

Örnek 4: O tembeldir, çünkü çalışmayı hiç sevmez.

Örnek 5: Yalancı değilim. O nedenle, bütün söylediklerim doğrudur.

Örnek 6: Sudan hafif maddeler yüzer, çünkü bu tür cisimler suda batmazlar.

Örnek 7: Eğer bu hareket yasadışı değilse, kanunlar tarafından yasak edilmemelidir.

Örnek 8: Gazeteci: "Özgeçmişiniz çok etkileyici, fakat yine de başka bir referans gerekir."

Ayşe: "Ali bana referans verir."

Gazeteci: "Güzel, ama Ali'nin güvenilir bir kişi olduğunu nasıl bileceğim?"

Ayşe: "Onun için kefil olabilirim."

Örnek 9: Hâkim, Mehmet amcadan doğum tarihini sorar:

- Babam öldüğü günden iki gün sonra doğmuşum hâkim bey...

- Baban ne zaman ölmüş?

- Ben dogmadan iki gün önce...

- Mehmet efendi, ben senden babanın ölüm tarihini, senin doğum tarihini soruyorum...

- Anlıyorum hâkim bey... Amma 2 günlük çocuk okuryazar olmaz ki? Ne bilsin babasının doğum veya ölüm tarihini...

- Peki ya senin doğum tarihin?

-Allah Allah!... Ne bileyim hâkim bey, doğar doğmaz tarih yazacak durumda

değilim ya...

Örnek 10:

Öğretmen derste sormuş:

-Kuzeyim Karadeniz, Güneyim Akdeniz, Batım Ege... Bilin bakalım ben kaç yaşındayım...
Arkadan bir öğrenci parmak kaldırmış:

-44 yaşındasınız öğretmenim...

-Öğretmen şaşkın:

-Doğru..Peki nasıl bildin?

- Benim yarı manyak bir ağabeyim var. 22 yaşında. Onu ikiyle çarptım sizin yaşınızı
buldum.öğretmenim..

Güncel Örnek 1:

Cihet-i askeriye'nin benden farklı "hissettiğini" de sanmıyorum. Küçük bir ihtimalle, farklı hissediyorsa eğer, onlar da yanlış bakıyor ve yanlış düşünüyorlar demektir.

(İlker Sarier, 2.9.2000, Sabah)

Yazar, askeriye'nin kendisiyle paralel şeyler hissettiğini kendi doğruluğuna delil olarak sunuyor. İkinci cümlesi de birinci cümleyi destekler mahiyette yani yine benim dediğim doğru benimle aynı düşünmüyorsa zaten yanlıştır diyor.

Güncel Örnek 2:

Bana bir Cumhurbaşkanlığı gerekçesinden çok Anayasa Mahkemesi'nin yazdığı gerekçe izlenimi verdi. Zaten gerekçenin yazılış üslubu ve biçimi de Çankaya gerekçesinden çok mahkeme zaptını hatırlatıyor. Bu gerekçeyi okuyan Anayasa Mahkemesi üyelerinin de aynı izlenimi alacaklarını tahmin ediyorum.

(Ertuğrul Özkök, 22.8.2000, Hürriyet)

Yazar, ilk cümlede, gerekçeli kararın üslubunun Anayasa Mahkemesi üslubunu andırdığını söylüyor. İkinci cümlede de, gerekçenin zaten mahkeme tarzında yazıldığını anlatıyor. Yani ikinci cümle birinciye delil olarak sunuluyor.

Alakasız Sonuç Safsatası

(Irrelevant Conclusion),

[İgnoratio Elenchi]

Tanım: İddia edilen şeyle alakası olmayan bir sonuç çıkarılmasından doğan hata .

Örnek 1: Hükümet enflasyonu düşürmeye niyetli ama Cumhurbaşkanı KHK'yi imzalamayarak hükümeti engelliyor.

Örnek 2: Öğrenciler çok not istediğine göre, hocanın notu kıt olmalı.

Güncel Örnek 1:

Metnin hukuki yanı beni ilgilendirmiyor, düşünürlerden, edebiyatçılardan seçilen metinler yorum alanıma giriyor. Sami Selçuk'un alıntıları düşünürlerden, şairlerden. Demek ki başkan roman ve öyküyü pek sevmiyor ya da az okuyor.

(Doğan Hızlan, 8.9.2000, Hürriyet)

Yazar, Yargıtay Başkanının şairlerden ve düşünürlerden alıntı yapmasını roman ve öyküyü sevmediği ya da az okuduğu şeklinde yorumluyor. Halbuki alıntı yapmamak roman ve öyküyü sevmemek anlamına gelmez.

Güncel Örnek 2:

Konuşmamızın bu noktasında, evlenme yıldönümü davetinde kendisinin anlattığı, yaşanmış bir olayı hatırladım bu kez.

Eşi Sevinç İnönü mutfaktan bağıryor;

- Erdaal, çabuk yetiş!

Erdal İnönü rahatça oturduğu koltuğundan cevap veriyor;

"Ne var, neden bağıırıyorsun?"

- Fare var, koş. İnönü'nün cevabı;

- Neden geleyim, ben kedi miyim?

Aynı mentalite diye düşünüyorum. Orada eşinin yardım çağrısını “kedi olmadığı” için

reddediyor, burada onursal başkanlığını kabul ettiği partiye (ve ülkeye) katkıda bulunmayı “siyasette olmadığı” için..

(Ruhat Mengi, 10.10.2000, Sabah)

Yazar, Erdal İnönü’nün fareyi “kedi” olmadığı için kovalamadığı fikrinden yola çıkarak siyasette olmadığı için partiye katkıda bulunmayı reddettiği çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 3:

Kara bulutlar kara dağların arkasından gelerek semayı kaplamaya başladı... Kara bir kışa hazırlanıyoruz.. Karanlığa mahkûm olacağımıza dair alâmetler var. Çünkü Karaoğlan başımızdaki...

(Abdurrahim Karakoç, 9.10.2000, Akit)

Yazar, olacağını varsaydığı olayların nedeni olarak Karaoğlanı gösteriyor.

İddiayı Zayıflatma Safsatası

(Fallacy of the Straw-Man)

Tanım: Kendi iddiasını güçlendirmek için, karşı tarafın gerçek iddiası yerine iddianın en zayıf ve duygusal yönünü bularak buna hücum etme durumu. Samandan yapılmış bir korkuluğu devirmek gerçek bir adamı yere sermekten daha kolay olduğu için bu safsataya “Korkuluk Safsatası ” da denilmektedir

Örnek 1: Askere gitmeliyiz. İnsanlar rahat bulmadıkları için orduya girmek istemezler. Fakat şunu bilmeliyiz ki rahatlıktan daha önemli şeyler de var.

Örnek 2: Ayşe: Ali ardiyeyi temizlemelisin. Çok dağınık ve kirli.

Ali: Geçen sene temizlemiştim. Bu kadar sık temizlemeye gerek var mı?

Ayşe: Bütün ıvır zıvır eşyaları ardiyede tutmak isteyen sensin, asıl gereksiz olan bu.

Örnek 3: Bazıları, nükleer santralin gereksiz olduğunu savunuyor. Bizleri enerjisiz bırakmaya kimsenin hakkı yok.

Örnek 4: Bazıları nükleer santralin gerekli olduğunu savunuyor. Çevreyi katletmeye kimsenin hakkı yok.

Örnek 5: Ateist olmak için, Tanrının olmadığına mutlak bir kesinlikle inanmalısın. Kendini mutlak kesinliğe inandırabilmek için de, Tanrının bulunabilme ihtimalinin olduğu bütün yerleri ve evreni incelemelisin. Bunu yapamayacağına göre haklı veya mazur görülemezsin.

Örnek 6: Temel ve Dursun kahvenin önünde oturuyorlarmış.

Bir turist gelmiş ve Temel'e İngilizce konuşarak yolu sormuş.

Temel’de ses yok. Turist bu defa Almanca konuşarak sormuş.

Temel’de yine ses yok. Turist bu defa Fransızca konuşmuş.

Yine ses yok. İspanyolca, yine ses yok.

Turist kızmış; bağırıp çağırdıktan sonra çekip gitmiş.

Bunun üzerine Dursun, Temel’e

-Bir lisan öğrenmemizin zamanı geldi galiba?” demiş.

Temel ise Dursun'a dönerek:

-Boş ver, ne gerek var? Adam 4 lisan biliyor. Bir meramını anlatabildi mi?

Güncel Örnek 1:

Yardım, Türkiye’yi Tanıtma Fonu’ndan verilmeliymiş. Allah aşkına abartmayın, elbette Galatasaray’ın futbol takımı başarısı Türkiye için çok güzel, çok değerli bir olaydır ama, Arsenal maçını seyreden kaç bin turist, hemen Türkiye’nin yolunu tutup, “Şu Türk takımının maçını seyredelim, bu takımı yetiştiren memlekette tatil yapalım” diye yola düşmüşlerdir.

(Hasan Pulur, 25.5.2000, Milliyet)

Galatasaray’ın başarılarının Türkiye’nin tanıtımın bağlamındaki en zayıf noktası, Türkiye’ye gelen turist sayısında birden bire hissedilir artışların olmayacağıdır. Yazar, argümanını güçlendirmek için en zayıf noktayı vurguluyor

Güncel Örnek 2:

Nitekim, Kırıkkale’de geçen Cuma, Cumartesi ve Pazar günlerinde 300’e yakın polis düğünlerde görev yapmış, havaya bir tek kurşun bile sıkılmamış. İyi güzel de... Benim vergilerimle emniyeti sağlasın diye maaş verilen, hırsız, uğursuzu kovalaması gereken polis, neden düğünlere zaptiye gibi dikilsin..Neymiş, düğünde birkaç maganda sevinçle galeyana gelip havaya ateş edermiş... Bana ne?.. Ederse etsin... Düğünlere de polis dikmeye başlarsak, vay halimize... O zaman, otoyollarda her kamyonun, her otobüsün ve hatta özel sürücünün yanına bir polis koyalım, kazaları önleyelim.. Bunun mantığı var mı Tanrı aşkına... Kırıkkale emniyetinin bu tebdiri, bence, insanlar sokaklara mıçmasın diye her köşeye bir polis dikmeye benziyor..Bırakın, mıçacaklarsa mıçsınlar...

(İlker Sarier, 5.9.2000, Sabah)

Yazar, polisin düğünlerde bulunarak silah atılmasını engelleme işinde kullanılması fikrine karşı çıkan argümanını, konuyu en zayıf noktasından, “sokaklara mıçanların başına da polis konması gerekeceği” noktasından ele alarak hücum ediyor.

Güncel Örnek 3:

İrticacılar, bölücüler, çeteler...

Ancak hedef kitle bunlarla sınırlı değil. KHK'nin 4. paragrafını aynen aktaralım: "Yıkıcı veya bölücü veya cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birisini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik veya bunlara aykırı eylem ve diğer faaliyetlerde bulunan veya bu suretle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozan veya boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma, grev, toplu olarak göreve gelmemek gibi eylemlere katılan, bunları tahrik ve teşvik eden veya yardımında bulunanlar... istihdam edilemezler." Bu maddeye göre, sabah çok hapşıran bir kişi işyerinin huzurunu bozduğu ve mikrop saçtığı için işten atılabilir!

(Mustafa Balbay, 24-8-2000, Cumhuriyet)

Yazar, KHK'nın kabul edilemez olduğunu göstermek için iddiaya karşı argüman geliştirmek yerine KHK'nın "kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozan" kısmına abartılı bir örnek veriyor.

Alakasız Amaç Safsatası

(Fallacy of Irrelevant Purpose)

Tanım: Bir şeye karşı, öyle bir amacı olmadığı halde, amaca ulaşılmadığına dayanarak çıkarım yapmak.

Örnek 1: İlahiyatılara güvenmiyorum. Binlerce yıldır Allah'ın varlığını ispatlayamadılar.

Örnek 2: Basından hayır çıkmaz, kendi aralarındaki hırsızları bile temizleyemediler.

Güncel Örnek 1:

Millî diktatör İnönü, 27 Mayıs İhtilâlinden sonra Başbakan yapılırca, köy ve kasaba isimlerini değiştirmeyi mârifet sanmıştı. Yüzlerce senelik köyümüzün "Belvar" olan ismini "Kayadüzü" yaptırmıştı. Böyle bir değişikliğin bizim köye ne faydası oldu yâni? Hangi problemimiz bununla hallôldü?

(Mustafa Kaplan, 29.8.2000, Akit)

Yazar İsmet İnönü'nün kasaba isimlerinin kasabanın problemlerinin hallolması amacıyla değiştirdiği varsayımından yola çıkarak, isim değiştirmeyle problemlerin hallolmadığını söylüyor.

Konuyu Saptırma Safsatası

(Fallacy of Red Herring)

Tanım: Savunulan şey hakkındaki bir eleştiriyi konuyu başka bir yere çekerek göz ardı etmekten oluşan hata.

Örnek 1: "Ölüm cezalarının suç işlemeye karşı caydırıcılığı yetersizdir" diyorsunuz. Peki, suçlular hakkında ne düşünöyorsunuz? Oğlu öldürölen bir anne ne hissedecektir? Oğlunu öldüren katilin

hapishanede beslenmesi ve barınması için vergi vermesi doğru mudur?

Örnek 2: Evin taksitlerini zamanında ödemelisin, aksi takdirde buradaki komşularımızı görmeye devam edemeyeceğiz, zaten karşı komşu beni hiç sevmedi.

Güncel Örnek 1:

İçinde Atatürk ismi geçmeyen namaz, namazdan sayılır mı, sayılmaz mı? Haydi bakalım çıkın işin içinden çıkabilerseniz? 30 Ağustos Ordu Günü, Cottarelli hazretleri Ankara'ya geliyor, elinde 300 milyon dolarlık bir yardım ve destek çeki ile birlikte!

(Atilla Özdür, 1.9.2000, Akit)

Yazar, İçinde Atatürk ismi geçmeyen namazın namazdan sayılıp sayılmayacağını soruyor, akabinde de 30 Ağustos'ta Ordu Günü'nde Cotarelli'nin 300 milyon dolarlık çekle gelmesini anlatıyor. Birbirinden bağımsız İki konu arasında alaka kurmaya çalışıyor

Güncel Örnek 2:

Konu dinle ilişkili olduğu için FP lideri Recai Kutan'a da sormuşlar: "Dinen kadın dövme doğru mudur değil midir diye tartışılıyor, siz ne dersiniz?" Kutan'ın yanıtı tarihe geçecek bir şey: "Ben konunun uzmanı değilim," demiş! Kadınlara dayak atmanın bir uzmanlık işi olduğunu ilk kez işitiyorum.

(Türker ALKAN, 6.8.2000, Radikal)

Yazar, Recai Kutan'ın kadın dövme hakkındaki soruya verdiği ben konunun uzmanı değilim, cevabını saptırarak kadın dövmenin uzmanlığı şeklinde çıkarım yapıyor.

Adam Karalama Safsatası

(Argument Against the Man)

[Argumentum Ad Hominem]

Adam Karalama Safsatası, "**Saldırı Safsataları**"ndandır. Bu başlık altındaki safsatalarda öneri yerine, öneriyi yapan kişi tartışma konusu edilerek, iddialara karşı çıkmak suretiyle yapılır. Saldırı Safsataları, Adam Karalama Safsatası, Niteliksel Adam Karalama Safsatası, Sen de Safsatası, Dolduruşa Getirme (Önyargı Oluşturma) Safsatası olmak üzere dört tanedir.

Tanım: Bir kişinin önerileri yerine, önerinin reddedilmesini sağlamak için, kişiye sövgü mahiyetinde yapılan saldırı.

Örnek 1: Tanrının olmadığını mı tartışıyorsun? Sen bir delisin.

Örnek 2: Barış:Hükümetin enflasyonu düşürmede başarılı olduğunu düşünüyorum.

Taner: Ne o, hükümetten kemik mi bekliyorsun?

Örnek 3: Senin müdür hakkında söylediklerini duydum. Nankör adam, sen müdürün o kadar ekmeğini yedin!

Güncel Örnek 1:

Köksal Toptan, Mehmet Niyazoğlu'ndan 10 milyar doları alırken bu paranın kaynağının ne olduğunu hiç merak etmez mi? Bu paranın vergisi ödenerek kazanılmış bir gelir olup olmadığını hiç aklına getirmez mi? Etmez. Ve getirmez... Çünkü hortlak... Hortlaklar hortlarlar... Asla merak etmezler.. 10 milyarı ceplerine koyarlar.

(Necati Doğru, 15.8.2000, Sabah)

Yazar, Köksal Toptan'a, Mehmet Niyazoğlu'dan aldığı paranın kaynağını merak etmeden kullanması iddiasını hakaretle perçinlemeye çalışıyor..

Güncel Örnek 2:

Mrs. Merwe o gün Genel Kurul salonuna Nazlı ablasının kolunda, refakatte giriyor. O ablası ki, geçmiş yaşamını herkes çok iyi biliyor. Yalısında düzenlenen partiler, verilen içkili davetler, şarap ve rakının su gibi aktığı görkemli sofralar, sauna partileri.. Ve kocasını mektupla Demirel'e şikâyet etmekten utanmamış, en sonunda kapağı Fazilet Partisi'ne atıp milletvekili olmayı başarmış bir vatandaşımız!

(Emin Çölaşan, 30.8.2000, Hürriyet)

Yazar, Fazilet Partisi milletvekili olan Nazlı Ilıcak'ın geçmişiyle, şu anda bu partide olmasını bağdaştıramıyor. Bunun gerekçelerini de muhatabını aşağılayarak anlatıyor.

Güncel Örnek 3:

Biz; yerine göre “efendi” de oluruz, “nazik” de!.. Hak edene “kabalık” yapmaktan da çekinmeyiz. Ama; “Lüüp-men”lerin cirit attığı, gariban halkın kanını emdiği, iliklerini sömürdüğü ve yetim hakkı yiyip domuzlar gibi semirdiği bir ülkede, gerekirse “kabadayı” da oluruz! “Soyguncu”ların, “vurguncu”ların, “dinsiz” ve “donsuz”ların, “lezbiyen” ve “homo”ların egemen olmaya çalıştığı ve de “kendilerinden olmayan”ları “ayak takımı” gibi gören aşağılık “soysuz”ların borusunun öttüğü bir ülkede, gerekirse “ayak takımı” olur, bozarız hepsinin “fiyaka”larını! Uymayız onların “toplulu seks” partilerine!..Bu yüzden “uyumsuz” görünmekten de asla rahatsızlık duymayız!

(Hasan Karakaya, 2.9.2000, Akit)

Yazar, “adaletsizliğin olmadığı yerde kibarlığın gereği yoktur” çıkarımını güçlendirmek amacıyla, adaletsizlik yaptığını düşündüğü kişilere hakaret ediyor...

Güncel Örnek 4:

Fakat “anlama özür” bir öğretmen, adı hiç önemli değil, kendisinin ne kadar faşist ve merhametten uzak bir zihniyete sahip olduğunun farkında bile olmadan, savunduğum teze değil de “şahsıma” yüklenen bir e-mail göndermiş.

(İlker Sarier, 20.9.2000, Sabah)

Yazar, kendisini eleştiren kişinin fikrine değil, kendisine saldırdığını söylediği şahsın fikirlerine değil kendisine saldırarak aynı safsataya düşüyor.. .

Güncel Örnek 5:

Evet! Limited akıllarınca pek ince hesaplarla dokudukları yazılar, gönül ve mide bağıyla bağlı oldukları hazretlere alenen hizmet etmektedir. Ama bunların asıl işlevi, yıllardır enseye tokat oldukları Çok Mühim Zevat'a bir telefonla iş hallettirebilmeleri. İşte milyon doları, savcılara dosyaların varlığını unutturabildikleri için, polislere köstebeklik vs. hizmetleri verdirebildikleri için, icabında pek gerekli bir KHK'yı çırpıştırtılabildikleri için böyle ciddi bir anahtar görevini gördükleri için hak ediyorlar. Bir de bunlar her beş on yılda bir, bir mühim gazeteden diğerine transfer olurlar. O zaman ortalık yıkılır. Sanki bir halt oldu! Bu transferlerin de güç simsarlığı liginde mühim karşılıkları var tabii. Yoksa cidden, bunlar gazete değiştirse ne yazar; o can sıkıcı formüllerle işleyen köşelerini yazsa ne yazar, yazmasa ne yazar.

(Perihan Mağden, 14.10.2000, Radikal)

Yazar burada, bazı gazetelere transfer edilen köşe yazarlarını tavırlarını hakaret ederek eleştiriyor.

Güncel Örnek 6:

Şahsen ben, demokrasiyi bir türlü seve miyordum. “İnancımın demokrasiye ihtiyaç duyacağına” inanmıyordum. Demokrasi yokken, biz, üç kıt’aya 7 denize hâkimdik. Şimdi emperyalistlerin kölesi durumuna düşmüştük. Hindistan’a gitsem, ineğin önünde önümü düğmelerdim. Gerçi bu bana zor da gelmezdi. Zira nice öküzlerin karşısında önümüzü iliklemeğe zâten alışmıştık

(Hüseyin Üzmez, 9.10.2000, Akit)

Yazar, birilerinin karşısında saygı göstermek zorunda kalışını mecburen saygı gösterdiklerini aşağılayarak anlatıyor.

Güncel Örnek 7:

Dolayısıyla, bizim serserilerin Katmandu özlemi bile, çok gereksiz bir Amerikan özentisi olabilişti ancak... 'Ulan, elin Amerikalısı'nın sorunu o, bizi bağlamaz, biz istediğimiz zaman gider herhangi bir torbacıdan alıveririz plakayı da diyemiyorlardı salaklar... Sonra ne mi oldu? Kimi genç yaşında sebil oldu, ziyan oldu gitti, kimi topluma dönüp çoluk çocuğa karıştı... Burada da, Amerika'da da... Şimdi çıkıp da Katmandu edebiyatı yapmalarına biz ağzımızla gülmeyiz. Hele günümüzde buna hiç gerek yok, çünkü gençlik artık bol ve kolay uyuşturucu da bulabiliyor, şehirli ve paralı kesimi tavşanlar gibi hababam da çiftleşebiliyor... Yani bir nevi küçük Amerika olduk bile... Haa, sanayi toplumunun getirdiği özel sorunlardan bunalmak istiyorsanız, önce o sanayiye kurun da sıkıntısını ondan sonra yaşarsınız! Katmandu ha?.. Hadi yürüyün be emekliliği gelmiş kart zibidiler
(Engin Ardıç 11-10-2000 Star)

Yazar, muhataplarını eleştirirken, eleştirilerini hakaretleriyle destekleme gayreti gösteriyor.

Niteliksel Adam Karalama (Circumstantial Ad Hominem)

Tanım: Bir kimsenin görüşlerinin yanlış olduğuna dair delil sunmak yerine, o kimsenin niteliklerine (kişiliğine, karakterine, niyetlerine, vasıflarına vs) saldırarak, reddetmek veya karşı iddiada bulunmak.

Örnek 1: Başkan bu konuda haklı olamaz. Çünkü kanının son damlasına kadar liberal.

Örnek 2: Onun vergi oranının artırılmasıyla ilgili kanun hakkında söylediklerine inanmayın. Çünkü vergi artışından o zarar görmez.

Örnek 3: Onun önerisini kabul edemeyiz. Çünkü o karşı partiden.

Örnek 4: Bu bilim adamının teorisinin herhangi bir geçerliliği olduğunu sanmıyorum. Bu teoriyi ödenegini kaybetmemek ve işini kurtarmak için ortaya atıyor.

Güncel Örnek 1:

Bunlar (Avrupalılar) kağıttan kaplandır. Bunlar sırça köşklerde, kristal kaselerde yaşarlar. Başlarına en ufak bir şey geldiğinde elleri ayaklarına dolaşır. Ama bizim başımıza nice belalar açıldığında nutuk atar, nasihat verirler.

(Emin Çölaşan, 19.5.2000, Hürriyet)

Yazar, Avrupalıların Türkiye'ye karşı tutumlarını eleştirirken, onların korkak ve beceriksiz olmakla suçlayarak, ülkemize yönelttikleri eleştirilerin kale alınmaması gerektiği çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 2:

Yeni Bin yıl gazetesinde dedikodular yazan bir yazar var. Şeriatçılığı ile tanınan bu yazarın daha önce Yeni Şafak Gazetesi'nde köşesi vardı. Adı, Kürşat Bumin. Ses tonu Çetin Altan'a benziyor, herhalde o nedenle kendini entelektüel sınıfına koyuyor.

(Can Ataklı, 18.8.2000, Sabah)

Yazar, muhatabını eleştirirken onun bir dedikodu yazarı olduğunu, olsa olsa ses tonundan dolayı entelektüel sayılacağı çıkarımını yapıyor.

çomarın benim için söylediklerine inanmayın
o sahibine yaranmak için böyle söylüyor

Güncel Örnek 3:

Kızmasın ama bence Erdal İnönü babasına fiziksel benzerlik dışında hiç benzemiyor. Onun olumlu yönlerini almamış. İsmet İnönü iyi bir devlet adamı, siyasetçi ve askerdi. Dinamizmi ve son nefesine kadar Türkiye siyasetine katkıda bulunma çabalarıyla hep sevgi ve takdir topladı.

Herhangi bir konuda “iyi” tanımını hak etmek için “iyi bir şeyler” yapmış olmak gerekir. Kendinden başka kimseye bir yararı dokunmayanlara ise ancak “zararsız” denebilir. Bilmem anlatabiliyor muyum?

(Ruhat Mengi, 10.10.2000, Sabah)

Yazar, Erdal İnönü’nün yanlış bulduğu tutumlarını belirtmek yerine babasıyla kıyaslamak suretiyle “zararsız” olduğuna hükmediyor.

Güncel Örnek 4:

Ama Mumcu'nun bu konuda anlayamadığı, göremediği o kadar çok şey var ki! Tüm geçen hafta boyunca Türkiye'nin en yobaz ve şeriatçı gazeteleri kendisini neden desteklediler, bir oturup düşünsün! Bu hafta kime, hangi düşünceye hizmet eder duruma düştü, düşünsün. Türkiye'nin bir Amerika olmadığını, dinin reformdan geçmediğini, bu ülkede Anayasa'yı yok ederek ülkeyi demokrasinin yok olduğu bir şeriatçı rejime geçirmeye çalışanların sayısının aymazlıklar sonucu milyonlara ulaştığını bir gözden geçirsin. Bir cümle arasında taşıyarak harcamaya çalıştığı TSK'nın istese elli kere demokrasiyi kesintiye uğratacak 'haklı gerekçeler'i önünde bulduğunu, tam tersine özgür düşünce ortamının sonsuza dek yaşaması için dikkatli tavırlarını sürdürdüğünün farkına varsın.

(Bedri Baykam 11-10-2000. Akşam)

Yazar; Mumcu’nun söylediklerini eleştirirken, destekleyenlerin niteliğinden ve onların işine yaradığından dolayı söylediklerinin yanlış olduğu çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 5:

Ordu nedir? Türk ulusunun önemli bir parçası. Yaşamsal bir parçası!.. Asker, bugün en iyi biçimde yetiştiriliyor, subaylarımız sivil okul ve üniversitelerden çok daha düzenli, çok daha üstün bir eğitim görüyor. Gericici takımına kalsa, subaylar, generaller bütün kötülükleri, gerilikleri görmezden gelmeli, meydan şeriatçılığı her fırsatta gerçekleştirmek amacını güdenlere kalmalı!... Olacak şey mi bu? (Oktay Akbal 5-9-2000, Cumhuriyet)

Yazar; ordunun elemanlarının iyi yetişmesinden gericilerin rahatsız olacağını iddia ederek suçluyor.

Güncel Örnek 6: Bizce T.C. Cumhurbaşkanı’na yakışır bir şekilde gitmeyi tercih etmeli. GAP uçağı yatarken onun birkaç bin gariban vatandaşın “aferin”ini alacak, ama kendisini de Amerika’ya “turist” gibi indirecek bir uçağı binmesi çok yanlış bir tercih olur.

Popülizm uğruna makamı harcamak olur. Tasarruf değil, itibar savurganlığı olur.

Devletin Cumhurbaşkanı’na verdiği uçağı kullanmamak tevazu değildir.

(Güngör Mengi, 30.8.2000, Sabah)

Yazar, Cumhurbaşkanının Amerika'ya giderken GAP uçağı yerine tarifeli uçakla gitmesinin popülizm olacağını bunu da birkaç bin gariban vatandaşa yaranmak için yaptığını söylüyor.

Sen de” Safsatası

(Fallacy Of “You Also”, You Too Fallacy)

[Ad Hominem Tu Quoque]

Tanım: Bir iddiaya cevap vermek yerine, iddia sahibinin söyledikleri ile davranışları tutarlılık içinde olmadığı savıyla karşı iddiada bulunmak.

Örnek 1: İçki içmemem gerektiğini söylüyorsun, ama seni de hiç ayık görmedim.

Örnek 2: Sinan: Hayvanları beslenme ve giyim amacıyla öldürmek yanlıştır.

Aylin: İyi ama, sen hem deri ceket giyiyor, hem de biftek yiyorsun. Böyle bir şeyi nasıl söylersin?

Örnek 3: Vergi gelirlerinin yeni spor salonu için kullanılmasına karşı olmanız makul bir tutum değil. Yeni senfoni binası için lehte oy kullanmıştınız ve onun maliyeti de vergi gelirleriyle karşılanmıştı

Güncel Örnek 1:

Yine televizyonlarda Hakan Şükür'ün dedikoduları yapılıyor. Çıkıyor Hıncal Uluç, “Hakan müthiş paragöz” diyor. Bir başkası apayrı şeyler konuşuyor. Görün işte, bunlar spor yazarı! Halbuki Hakan Şükür'ün Galatasaray'a neler kazandırdığını sağır sultan bile biliyor. Para canlısı olmayan kaldı mı memlekette? Hakan'a paragöz diyenler, adeta bedava değil yazarlık yapmak, selâm verirler mi insana? İnsan biraz düşünür, hele yaşını başını almış adamların biraz daha yutkunması lâzım konuşurken. Çocuk gitmiş İtalya'ya, kendini ispatlama peşinde, rahat bırakın garibi.

Ama koç, takımın en kötü oynayanı bir tek ben miyim, Hakan benden daha kötü oynuyor.

-bak karıcığım lütfen annenleri bu işe karıştırma
-sen değil misin her akşam annesine telefonla rapor veren

(Sami Özey, 29.8.2000, Akit)

Yazar, Hakan Şükür'ü para canlısı olarak suçlayan Hıncal Uluç'un bu fikrine karşı, bir fikir ileri sürmek yerine, Hıncal Uluç'a “sen de para canlısısın” diyor.

Dolduruşa Getirme Safsatası

(Poisoning The Well)

Tanım: Bir insan hakkında önceden olumsuz bilgiler (doğru veya yanlış) ileri sürerek, onun sonradan söyleyeceklerini gözden düşürmeye ve bir önyargı oluşturmaya çalışma. Adam karalama safsatasının özel bir şeklidir.

Örnek 1: Biz onun cemaziyel evvelini biliriz.

Örnek 2: Hasan ünlü bir avukat olmuş, öyle mi? Ayol, o iki lâfı bir araya getiremezdi.

Güncel Örnek 1:

Gördüğünüz gibi, gericilerin sevinçten neredeyse şıkır şıkır oynamaları boşuna değil!.. Siz, bir tarikat liderinin tutuklanma kararı karşısında üzüldüğünü söyleyen bir başbakanın yönettiği, fikriyle zikri hiçbir zaman birbirine uymayan bir partinin ortak olduğu, ümmetçilerin oylarına göz kırpan milliyetçi partinin bulunduğu koalisyonun böyle bir yasayı çıkaracağına inanıyor muydunuz yoksa?.. Öyleyse çok safsınız!..

(Ümit Zileli, 24.8.2000, Cumhuriyet)

Yazar koalisyon ortağı partilerin “kötü” özelliklerini sayarak söz konusu yasanın neden çıkmayacağına dair okur üzerinde bir önyargı oluşturmaya çalışıyor.

Güncel Örnek 2:

“Amerikan delegesi” sıfatıyla katılacağı o toplantıda binbir yalanla birlikte Türkiye'yi kötüleyecek, çamur atacaktır. Bu olay, adına Birleşmiş Milletler denilen kuruluşun ciddiyetsizliğini de ortaya koyuyor. Öyle ya, dinler zirvesinde bula bula bu Merwe'yi bulup konuşturan bir örgüte “Ciddi” demek mümkün müdür? Dinimizi temsil etmek, ayaküstünde yalan söyleyen Merwe'ye mi kalmıştır?

(Emin Çölaşan, 30.8.2000, Hürriyet)

Yazar daha toplantı gerçekleşmeden hem Birleşmiş Milletler hem de Merve Kavakçı hakkında olumsuz bir önyargı oluşturmaya çalışıyor.

Güncel Örnek 3:

Deprem, KHK derken gündem biraz seyrelecek ve gözünü sevdiğim ülkemin, gözüne vurgun olduğum medyasında, beynine aşık olduğum tiplerin servisleri yapılacak, davalar açılacak, iddialar 'sav'lanacak, haberler üfürülecek.

(Ferhat Barış , 20.8.2000, Zaman)

Yazar, medyanın tavrını alaycı bir üslupla eleştirerek, vereceği haberlerin güvenilirliği hakkında okuru şartlandırmaya çalışıyor.

Güncel Örnek 4:

On beş yıl önce Turgut Özal'ı “İkinci Atatürk”, Tansu Çiller'i “demir leydi” olarak gösteren bizim medya bugün Fatih Terim'i “vatan kurtaran aslan” diye baş tacı ediyorsa, bilin ki yakın bir gelecekte ayaklar altına alıp ezecektir...

(Hikmet Çetinkaya, 25.4.2000, Cumhuriyet)

Yazar, medyanın bir gün göklere çıkardıklarını gelecekte yerin dibine soktuğunu söyleyerek medyanın güvenilirliği hakkında bir önyargı oluşturmaya çalışıyor.

Güncel Örnek 5:

“Tarih Kültürü”nde ne büyük “deha”(!) olduklarını gösteren Sabah'çılar, “Çağdaş Kültür Gazetesi” ile birlikte “VCD Seti” veriyor!

VCD'lerde “Macera ve Keşif Ruhu” anlatılıyormuş! Bence; bu VCD'leri almak bir “macera” olur!.. Zira; Nasıl bir “keşif ruhu”na sahip oldukları, önceki günkü eklerinde görüldü!..

En az “1930'lu yıllar”a ait fotoğrafı, “1870'li yıllar” diye kakaladılar millete!..

Allah bilir, “macera”ları nasıldır?

(Hasan Karakaya 09.10.2000 Akit)

Yazar, Sabah Gazetesinin ekinde yaptığı yanlışlıktan dolayı Gazetenin diğer vereceği şeylerin de kötü olacağı ve dolayısıyla Gazetenin güvenilmez olduğu önyargısı oluşturmaya çalışıyor.

Devede Kulak Safsatası

(Fallacy Of The Beard)

Bir iddiayı, konuyu saptırma ve karşısındakini şaşırtacak şekilde sunmak suretiyle yapılan hatalı çıkarımlara **Şaşırtma Safsataları** deniyor. Bu grupta da yedi değişik safsata var: Devede Kulak Safsatası, Siyah/ Beyaz Safsatası, İspatlama Mecburiyeti Safsatası, Felaket Tellallığı, İmalı Soru Safsatası, Çok Sorulu Safsata, Sınırlı Seçenek Safsatası

Tanım: Bir iddianın kabulünü sağlamak için iddiaya uymayan ayrıntıların hiç bir farklılık yaratmayacağını ve en küçük bir önem taşımadığını iddia etmekten oluşan hatalı çıkarıma Devede Kulak Safsatası diyoruz.

Örnek 1: Sigara içilmesi, Ankara’da hava kirliliğine etki edecek değil ya..

Güncel Örnek 1:

Anayasa bir kez çiğnenmekle bir şey olmaz.- Turgut Özal

Turgut Özal anayasanın bir kere ihlal edilmesinin önemsiz olduğunu ve önemli problemler yaratmayacağı çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 2:

Yürümekle yollar aşınmaz. - Süleyman Demirel

Süleyman Demirel yürümenin yolların aşınmasına etkisinin önemsiz olduğunu öne sürerek yürümekle bir şeyin değişmeyeceği çıkarımını yapıyor.

Ya Siyah ya Beyaz Safsatası

(False Dilemma, Black And White Fallacy)

Tanım: Gerçekte çok seçenek olmasına rağmen, karşıdakini iki seçenek arasında bırakmak suretiyle yapılan hata.

Örnek 1: Beni sevmiyorsan, benden nefret ediyorsun demektir.

Örnek 2: Ya bana karşısın ya da benim yanımdasın.

Örnek 3: İnsanlar ya melektir ya da şeytan.

Örnek 4: Ülkeni ya sev ya da terket.

Örnek 5: Hakan: Ben Liselere din dersinin konulmasını destekliyorum.

Koray: Ben böyle bir şeyin faydasına inanmıyorum.

Hakan: Sen ateist misin yoksa Koray?

Güncel Örnek 1:

“Komünist-Kapitalist” çatışması nasıl aşıldı, aşıyor?

Özellikle son 2 yüzyılı kapsamış olan bu çatışmanın temeli, şu 2 sorunun değerlendirilme biçiminde yatar:

1. “İnsan beyni” Doğa’nın, yahut Kainat’ın, yahut Evren’in, yahut Kozmos’un genel bütünü içinde ve onun bir “parçası” olan bir olgu mudur?
2. “İnsan beyni” Doğa’nın, yahut Kainat’ın, yahut Evren’in, yahut Kozmos’un genel bütünü dışında ve kendine özgü “ayrı” bir olgu mudur?

Birinci soruya “evet” diyenler, “Monist” bir değerlendirmenin düşünürleridir; ikinci soruya “evet” diyenler ise, “Düalist” bir değerlendirmenin.. Bu 2 ayrı değerlendirme yüzünden son 2 yüzyılda milyonlarca ve milyonlarca insan öldü...

(Çetin Altan, 28.8.2000, Sabah)

Yazar son iki yüzyılı kapsayan Komünist-Kapitalist çatışmasını iki tür değerlendirmeden çıktığı yorumunu yaparak insanların birine evet diğerine hayır cevabını vermek zorunda oldukları çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 2:

Devlet küçülmez... Ya anarşistlerin dediği gibi “havaya uçurulur”, ya Engels’in dediği gibi vakti geldiğinde eriyip, tükenip gider.

Memur atarak, tuttuğunu yaparak, her bulduğunu özelleştirerek olmaz.

(Kurthan Fişek, 5.9.2000, Hürriyet)

Yazar, aradaki kararları iki seçenekten birine indirgeyerek iddiasını kanıtlamaya çalışıyor.

Güncel Örnek 3:

Bu ülkede Peyami Safa isminde bir adam yaşamış. Onu biraz tanıyan “her gün ne yazılır?” diyemez. Şunu, yadırganacağını bildiğim halde, inanarak söylüyor ve iddia ediyorum ki, Peyami Safa’nın köşe yazıları, romanlarından daha önemlidir. Vaktiyle gençlere romanlarını değil, önce “objektif” serisini tavsiye ediyordum. Belki münasebetini ilk bakışta görebilmek zordur; ama, burada bir İslâm âliminin bir sözünü hatırlatmak istiyorum: “Ya her şeyi biliyorum, ya da hiçbir şey bilmiyorum.” Bir cümleyle vuzuhlandırmaya çalışayım: “Bütünü bilmeyen parçanın bütün içindeki yerini bilemez.”

(Ahmet Selim, 9.10.2000, Zaman)

Yazar, her şeyi bilmeyenin hiçbir şeyi bilemeyeceğini öne sürüyor.

İspatlama Mecburiyeti Safsatası

(Argument From Ignorance, Burden Of Proof,

[Argumentum Ad Ignorantiam])

Tanım: Bir şeyin yanlışlığının ispatlanamamış olması nedeniyle doğru olduğunu ya da doğruluğunun ispatlanamamış olması

nedeniyle yanlış olduğunu ileri sürmek. Bu “Siyah-Beyaz Safsatası”nın özel bir şeklidir. Bu safсата “Bir şey aksi ispatlanamadığı sürece doğrudur” varsayımına dayanır.

Örnek 1: Allah’ın varlığı kimse tarafından kanıtlanmamıştır. Öyleyse Allah yoktur.

Örnek 2: UFO’ların olamayacakları ispat edilemediğine göre, UFO lar mevcuttur.

Örnek 3: Hayaletlerin olmadığı kanıtlanamadığına göre, hayaletler vardır.

Örnek 4: Bilim adamları “küresel ısınma”nın varlığını ispat edemediklerine göre, küresel ısınma yoktur.

Örnek 5: Mehmet, Barış’tan daha yakışıklı olduğunu söyledi. Fakat bunu ispat edemediğine göre, demek ki değil.

Örnek 6: Peki, uzaylıların hükümette kontrolü ele geçirdiğine inanmıyorsun. Bunu ispatlayabilir misin?

Örnek 7: Emin: Bazı insanların telepati gücüne sahip olduğunu düşünüyorum.

Akın: Delilin var mı?

Emin: Hiç kimse insanların telepati gücüne sahip olmadığını ispatlayamaz.

Güncel Örnek 1:

Muhabir telefonda haberi Erbakan’a çok yakın kaynaklardan aldığını ileri sürüyor, Erbakan Ailesi’nden yalanlama gelmemesini de haberin doğruluğuna kanıt olarak gösteriyordu. Ahmet Hakan ise birincil kaynağının kendisi olması gereken haberin tamamen yalan olduğunu öne sürüyordu.

(3.9.2000, Hürriyet)

Muhabir, haberin yalanlanmamasını haberin doğruluğuna kanıt olarak öne sürmektedir.

Felaket Tellallığı Safsatası

(Fallacy of Slippery Slope)

Tanım: Önermenin kabul edilemez olduğunu göstermek için, bu önermeyi bir dizi olayların takip ettiğinin gösterilmesi suretiyle bir olayı diğerinin takip edeceğine kesin olarak inanmaktan doğan hatadır.

- hoca, göl maya tutar mı?
- ya tutarsa

Örnek 1: Pompalı tüfeklerin yasaklanması ile ilgili kanunu kabul edersek, çok geçmeden bütün silahları yasaklayan kanunları kabul etmek zorunda kalırız, ve bunu diğer hakların sınırlandırılması izler, ve sonunda komünist bir ülke oluruz. Bu nedenle pompalı tüfekleri yasaklamamalıyız.

Örnek 2: Programına radikal islamcı birini davet edersen, önce radikal islamcı sempatizanı, sonra radikal islamcı olursun.

Örnek 3: Asla kumar oynama. Bir kere başlarsan, durması zordur. Çok geçmeden bütün paramı kumarda kaybedersin ve sonunda geçimini temin etmek için suç işlemek zorunda kalırsın.

Örnek 4: Ahmet Necdet Sezer Cumhurbaşkanlığına seçildiğine göre, artık demokrasi rayına girecek, insan hakları ihlal edilmeyecek, ekonomi düzelecek

Güncel Örnek 1:

Gazetecilerin kılık kıyafetleri Sayın Cumhurbaşkanımızın hoşuna gitmemiş olabilir. Kimi meslektaşlarımız yerine göre giyinme konusunda biraz hatalı davranıyor olabilirler. Ama “demokrat” cumhurbaşkanları, bu işi yönergeyle düzenlemeye kalkışmazlar. “Demokrat” cumhurbaşkanına yakışan, Gazeteciler Cemiyeti’ne bu yöndeki dileği belirten bir yazı yollamaktır. Bu konuda bir gelenek, bir üslup oluşmasına öncülük etmek başkadır, parti gazetesi çalışanlarına emir verir gibi yönerge hazırlamak başka. Bu kafayla, yarın Köşk önünde “tırnak kontrolü” yapılırsa hiç şaşmam. Sonra sıra belki de iç çamaşırı rengimize kadar uzanır.

(Fatih Altaylı, 20.5.2000, Hürriyet)

Yazar; Cumhurbaşkanı’nın gazetecilerin kıyafetlerine karışmasının kabul edilemez olduğunu kanıtlamak için bir dizi olayın (tırnak kontrolü, iç çamaşırının rengine karışma) bunu takip edebileceği iddia edilmiş.

Güncel Örnek 2:

Halbuki, İslâmsız bir hayat şehvetle dolar. Şahsi menfaat ve gayeleri hükümrân eder. Faiz doğar. Hırsızlık, meslek haline gelir. Şefkat ve merhameti ortadan kaldırır. İşçinin gözünü patronun kasasına, patronun gözünü işçinin alın terine musallat eder. Fert ve cemiyetlerdeki sevgi ve saygıyı ortadan kaldırıp itaatsız bir toplum oluşturur. Anarşi alır başını gider. Doğrunun aç kalacağı inancı cemiyete sülük gibi yapışır. Kimsenin kimseye itimatı kalmaz.

(Mevlut Özcan, 25.8.2000, Milli Gazete)

Yazar İslamsız hayatın kabul edilemez olduğunu göstermek için bir dizi kötü olayın gerçekleşeceğini iddia ediyor.

Güncel Örnek 3:

Hele kadınlar, şimdi allanıp, pullanıp, süslenip daldan dala konup gönül eğlendiriyorlar. Ya yarın? Orta yaşlarında, paraları varsa, evli değillerse jigololarla gönül eğlendirebilirler. Ya daha sonra? Yapayalnız ve sevgisiz ne yapacaklar? İçki ve zillet. Ya intihar ya da bir huzur evinde tevehhürler içinde geçecek acılı bir ömür.

(Abdurrahman Dilipak, 9.10.2000, Akit)

Yazar, kadınların evlenmemelerinin kabul edilemez olduğunu göstermek için gelecekte kendilerini bir dizi kötü olayın beklediğini öne sürüyor.

İmalı Soru Safsatası,

(Complex Question)

Tanım: Genellikle soranın kabul veya önyargıları ile bir uyumluluk ortaya çıkarmak üzere cevap vereni, “evet” veya “hayır” demesi durumunda suçlu duruma düşürecek sorular sorulmasından doğan hata.

Alakasız iki nokta birleştirilerek tek bir önerme gibi sunulur. Karşısındakinin her ikisini de ya kabul veya reddetmesi beklenir. Gerçekte biri kabul edilebilirken diğeri edilemez.

Örnek 1: Karını dövmekten hala vazgeçmedin mi?
(Ne zaman dövdüm ki?!!!)

Örnek 2: Korsan kitap satışını durdurdun mu? (Ne zaman korsan kitap sattım ki?!!!)

Örnek 3: Muhafazakarlar bu konuya ne zaman ağırlıklarını koyacaklar?

Örnek 4: Diyelim ki ben nüdistim. Okula çıplak gelsem bu sizi rahatsız etmez değil mi?

Güncel Örnek 1:

İş dünyası, medya ve sair düşünce odakları, aydınlar, sanatçılar “vatan haini” mi ki Sezer onlarla görüşmesin?

(İlker Sarier, 15.8.2000, Sabah)

Yazar, Sezer’in bazı gruplarla görüşmek istememesini böyle bir soruyla gündeme getirerek

Sezer’i zor duruma düşürmeye çalışmış. Soruya olumlu yanıt verildiğinde bu grupların vatan haini olduklarını kabul edilmiş olacak, olumsuz cevap verildiğinde Sezer’in onlarla görüşmesi gerektiği sonucu çıkacak.

Güncel Örnek 2:

Çünkü Haydar Kutlu, sözlerini şöyle bitiriyor: “Şimdi bana komünizmin yerine neyi koyuyorsun diye soranlara, yine komünizm diyorum.” Ben de diyorum ki, “Komünizm, yerine konulacak hiçbir şey bulunmadığı zaman konulan bir şey midir?”

(İlker Sarier, 21.8.2000, Sabah)

Yazar, muhatabını zor durumda bırakmak için böyle bir soru sormuş. Muhatabı evet dese komünizmi küçümsemiş olacak, hayır dese kendi dediğini yalanlamış olacak.

Güncel Örnek 3:

Bölücü ve irticai eylemlere karşı devleti savunmasız bırakmakla suçlanan bir Cumhurbaşkanı veya hukuku bile bile çiğnemekle suçlanan bir hükümet ile mi Avrupa Birliği’ne gireceğiz veya enflasyonu yeneceğiz.

(Güngör Mengi, 23-8-2000, Sabah)

Yazar, burada evet yada hayır diye cevaplandığında, hükümet veya Cumhurbaşkanı hakkında suçlayıcı ifadelerini kabul ettirecek şekilde soru soruyor.

Güncel Örnek 4:

Bu kimi rahatsız eder? İran’ı, diktatör Saddam’ı, hanedan yönetimindeki Arap ülkeciklerini... Rahatsız olsunlar, olmalılar. Kaldı ki kimdir bunlar? Dünya bilimine, sanatına, üretimine ne katkıları vardır? İslamiyet güneşi bütün bir evreni aydınlatmaya yetecek enerjiyi öz kaynaklarında tutarken neden kendilerine “İslam ülkesi“ denilen kabileleri aydınlatmıyor?

MOSSAD mı engelliyor, CIA mı yasaklıyor, Siyonizm’in gölgesi mi güneşimizi söndürüyor?

(Nuh Gönültaş, 21.7.2000, Zaman)

Yazar, İslamiyet’in bütün dünyayı aydınlatabilecek potansiyeli olduğu halde, İslam ülkelerini aydınlatmamasının gerekçesinin dışarıda aranmaması gerektiğini sorular sorarak ima ediyor. “MOSSAD mı engelliyor, CIA mı yasaklıyor, Siyonizm’in gölgesi mi güneşimizi söndürüyor?” sorusuna “evet” dense bu defa da bahis konusu ülkelerin diğer nitelikleri tartışma konusu olabilecek..

Çok Sorulu Safsata

(Fallacy Of Many Questions)

[Plurium Interrogationum]

Tanım: Tek ve basit bir cevap talep edermiş gibi

sunulan bir sorunun aslında birden fazla cevap ihtiyacı yaratması durumudur.

Örnek 1: İnsanların kendi inançlarına göre çocuklarını yetiştirmesini ve evde eğitimi destekliyor musun?

Örnek 2: Sizce yüksek vergiler iş hayatını etkiliyor mu?

Örnek 3: Nükleer santraller sizce istenir şeyler mi?

Güncel Örnek 1:

Bölücü ve irticai eylemlere karşı devleti savunmasız bırakmakla suçlanan bir Cumhurbaşkanı veya hukuku bile bile çiğnemekle suçlanan bir hükümet ile mi Avrupa Birliği'ne gireceğiz veya enflasyonu yeneceğiz.

(Güngör Mengi, 23.8.2000, Sabah)

Yazar, soruyu evet ya da hayır şeklinde cevaplama gerektirecek şekilde soruyor, halbuki bunun açıklaması birden fazla cevaba ihtiyaç gösterir. Bu konuda Cumhurbaşkanının suçlanması, hükümetin suçlanması, Avrupa birliğine girilmesi, enflasyonun yenilmesi hakkında cevaplar verilebilir.

Sınırlı Seçenek Safsatası

(Fallacy of Limited Alternatives)

Tanım: Tam bir inceleme araştırma ve delil ortaya koymadan, bir hareket seyrinin başka seçenekleri yok saydığı veya dışladığı konusunda ısrar etme yanlışlığı.

Örnek 1: Vergi yasalarında reform yapılması için hükümeti düşürmeliyiz. Başka seçeneğimiz yok, çünkü iktidardaki hükümet geçmişte vergileri indirmemişti.

Örnek 2: Microsoft'un yazılım endüstrisine hakim olmasına memnunum. Eğer onlar olmasalardı şu anda sahip olduğumuz bilgisayar verimliliği olmayacaktı.

Örnek 3: Eğer Demirel'i yeniden Cumhurbaşkanlığına seçmezsek istikrar bozulur.

Güncel Örnek 1:

Bir üniversite, hemşirelik okulunu durup dururken niçin kapatır?.. Çünkü orada genç kızlara türbanlı eğitim veriliyordu. YÖK, bu okulun eğitime böyle devam edemeyeceğini Fatih Üniversitesi'ne defalarca ve sözlü olarak bildirmişti. Bunun üzerine kapatıldı.

(Emin Çölaşan, 25.5.2000, Hürriyet)

Yazar ortaya delil koymadan sanki okulun kapatılmasına tek sebep türbanlı eğitim verilmesiymiş gibi çıkarımda bulunuyor .

Güncel Örnek 2:

Sayıştay'ın 12 milyon dolara mal olan ve 9 yılda ancak bitebilen lüks binası; “Önce sen kapacaksın... Hayır ben kapacağım...” çekişmesinin kurbanı olmuştur. Plajdaki boş şezlonga kim erken gelir, havlusunu kim önce atarsa şezlong onun oluyorsa...

İşte onun gibi...

Binayı önce kapmak için kıskançlık krizine girdiler. Sayıştay'ın üst yönetiminin binaya oturma izni almadan arşiv yerleştirmesinin başka açıklaması yoktur.

(Necati Doğru, 31.8.2000, Sabah)

Yazar ortaya bir delil koymadan Sayıştay üst yönetiminin binaya oturma izni almadan arşiv yerleştirmesinin tek sebebinin binayı sahiplenmek istemesi olduğunu iddia ediyor.

Yanlış Sebep Safsatası

(Fallacy of False Cause)

[Non causa pro causa]

Yanlış Sebep Safsatası, ortak noktalarının argümanların sonucunda bir şeyin diğerinin nedeni olarak kabul edildiği **Tartışmalı Sebep Safsataları** grubuna dahildir. Bu gruptaki safsatalarda neden-sonuç ilişkisi oldukça karmaşık olup, kolayca hata yapılabilir. Yanlış Neden Safsatasından başka Öncesinde Safsatası, Müşterek Etki Safsatası, Önemsiz Etki Safsatası ve Karmaşık Nedenler Safsatası bu gruba dahil safsatalardır.

Tanım: İki olayda, yeterli delil olmaksızın birinin diğerinin meydana gelişine neden olduğu şeklindeki akıl yürütme.

Örnek 1: Televizyon seyretmek şiddete neden olmaktadır. Çünkü televizyonun evlere girmesinden sonra toplumdaki şiddet oranı artmıştır.

Örnek 2: Torun sahibi olmak kalp krizi olasılığını artırır. Çünkü torun sahibi kişilerde kalp krizi geçirme oranı yüksektir.

Örnek 3: Nine: Evlenmek insanın boyunu uzatıyor. Çünkü ben evlendikten sonra boyum çok uzadı.

Torun: Kaç yaşında evlendin?

Nine: 13 yaşında.

Örnek 4: 5 Mayıs'ta gezegenler aynı hizaya geleceğinden deprem olacakmış.

Güncel Örnek 1:

Ama biz işin özünü bir yana bıraktık, sorunu “Sezer-Ecevit'i aramalı, hayır Ecevit-Sezer'i aramalı” inatlaşmasına indirgedik. Bunu bir onur meselesi haline getirdik. Sanırım genlerimizdeki Şarklılık kompleksinden bir türlü kurtulamamızdan kaynaklanıyor bu komik durum.

(Tufan Türeñç, 14.8. 2000, Hürriyet)

Yazar Ecevit'le Sezer arasındaki olayın bir onur meselesi haline gelmesinin nedenini ortaya delil koymadan şarklılık kompleksinden kurtulamamıza bağlıyor.

Güncel Örnek 2:

Sahanın profesyonellerine bakıyorsunuz, rol değıştikçe karı veya koca değıştiriyorlar. Nikâh ve talâkın dince şakası olamayacağı için, gerçek hayatları da ekseriya kimin elinin kimin cebinde olup olmadığı meçhul bir şekle bürünüyor. İrzları yol geçen hanına dönmüş san'at yıldızları (!) kimsenin malumu değil mi yoksa? Kâh Müslüman kâh gâvur rollerine bürünenlerin, şahsiyetleri de çoğu zaman çorbaya benzemiyor mu?

(Mustafa Kaplan, 24.8.2000, Akit)

Yazar sanat yıldızlarının, kah Müslüman kah gavur rollerine bürünmeleriyle ahlaksızlaştıklarını iddia ediyor.

Güncel Örnek 3:

Bu dediğimiz türden olanlar dostluk, mostluk grubu değil sadece birtakım uyanık milletvekillerinin bedavadan yurtdışı gezisi yapmaları için uydurulmuş formüllerdir.

Nitekim Amerikalılar kimseye bedava gazoz bile ikram etmedikleri için

olsa gerek milletvekillerimiz ABD için dostluk grubu kurmamışlar.

(Oktay Ekşi, 18.8.2000, Hürriyet)

Yazar millet vekillerimizin ABD için dostluk grubu kurmamalarına neden olarak Amerikalıların kimseye bedava gazoz bile ikram etmediklerini gösteriyor

Güncel Örnek 4:

Deve sürüsü kadar Arap ülkesi, aralarında kalmış bir avuç İsrailiyle baş edemiyor.

Çünkü; bu çağda artık ilkellik sayılan savaşları kazanmak için bile çağdaş ve uygar olmak gerek. Üretime katılmayan, kara örtülere hapsedilmiş kadınlarla... Hurafe-yalan ezberletilerek büyütülen çocuklarla... Bin yıl önceden kalma bir hukukla... Yasağa ve korkuya dayalı bir ilkel sosyal yapıyla, ne çağdaş olunur, ne de güçlü...

Savaş da kazanılmaz...

Barış da...

(Bekir Coşkun, 14.10.2000, Hürriyet)

Yazar, Arapların İsrail’le baş edememesini kara örtülü kadınlara, hurafeyle büyütülmüş çocuklara ve bin yıl önceden kalma hukuka bağlıyor. Halbuki, İsrail de teokratik bir ülke olduğundan, “Bin yıl önceden kalma bir hukukla” yönetilir

Güncel Örnek 5:

Siz hiç olimpiyat şampiyonu oldunuz mu? Ben olmadım. Olmayı çok isterdim ama olamadım. Çoğunuz da olmamışsınızdır. O yüzden de Naim'i eleştirmeyelim.

(Fatih Altaylı, 18.9.2000, Hürriyet)

Yazar, Naim’i eleştirmememiz gerektiği sonucuna, çoğumuzun olimpiyat şampiyonu olamamamız öncülünden yola çıkarak varıyor.

Öncesinde Safsatası

(Fallacy of “Previous This”)

[Post Hoc Ergo Propter Hoc]

Tanım: Bir olayın olmasının, belli bir zaman sonra başka bir olaya neden olduğu sonucuna bağlamaktan doğan hatalı çıkarım. Yanlış neden safsatasının özel bir şeklidir. Batıl itikatların temelinde bu safsata yatar.

Örnek 1: Bütün araba kazalarının öncesinde kavşakta siyah bir kedi görülmüştü. Yani, kavşakta bir daha siyah bir kedi gördüğümüzde kesinlikle bir kaza olacak.

Örnek 2: O, milletvekili seçildikten sonra, enflasyon azaldı. Demek ki O'nun seçilmesi enflasyonun düşmesine neden oldu.

Güncel Örnek 1:

Diyeceğim şu ki, adına “rol” denen şey, hakikat noktasında hiç şaka kaldırmıyor. Eninde sonunda insan o role uygun bir şahsiyetle noktalanıyor. Ehl-i hakikat bir büyüğümüz, Ebu Cehil rolüne çıkarılan bir gencin, sonradan tam bir inançsız olup çıktığını ibretle aktarmıştı Öyle ise, evlâtlarımızı o tehlikeden mümkün olduğu kadar uzak tutmakta fayda var. “Oyundur canım, bunda ne var?” gevşekliğine düşmeye gelmez.

(Mustafa Kaplan, 24.8.2000, Akit)

Yazar Ebu Cehil rolünü oynayan gencin, sonradan inançsız birisi olmasının nedeni olarak oynadığı rolü göstererek, insanın rol yapmasıyla kişiliğinin değiştiği çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 2:

Şahsen ben, demokrasiyi bir türlü sevemiyordum. “İnancımın demokrasiye ihtiyaç duyacağına” inanmıyordum. Demokrasi yokken, biz, üç kıt'aya 7 denize hâkimdik. Şimdi emperyalistlerin kölesi durumuna düşmüştük.

(Hüseyin Üzmez, 9.10.2000, Akit)

Yazar, Demokrasi yokken 7, denize hakim olduğumuzu , demokrasi geldiği için artık emperyalistlerin kölesi durumuna düştüğümüz çıkarımını yapıyor.

Müşterek Etki

(Joint Effect)

Tanım; Her ikisi de tek ve gizli nedenin sonuçları olduğu halde birinin diğerinin nedeni olduğunun sanılması durumu.

Örnek 1: Ateşiniz var, bu nedenle vücudunuzda kırmızı lekeler oluşmuş. (Gerçekte, kızamık hastalığı ateş ve kırmızı lekelerle neden olmuştur.)

Örnek 2: İşsizliğin artması gelir dağılımının daha da bozulmasına neden olmuştur. (Oysa, her ikisinin de nedeni üretim azlığıdır.)

İhmal Edilebilir Neden Safsatası

(Genuine but Insignificant Cause)

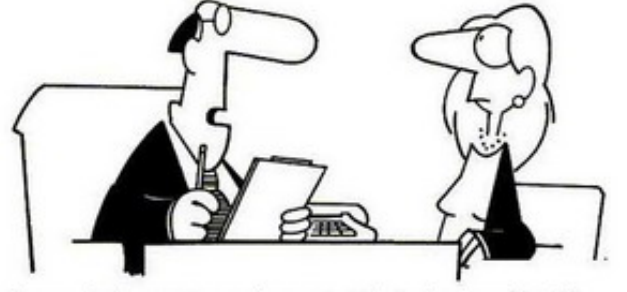
Tanım: Bir oluşumun birden fazla

nedenlerinden birisinin diğerlerinden daha çok önemliymiş gibi sunulması durumu.

Örnek 1: Ankara'nın çukurda kurulmuş olması hava kirliliğine neden oldu.

Örnek 2: Beton binaların artmış olması, şehirlerin ikliminin değişmesine neden oldu.

Güncel Örnek 1:

Kusura bakmayın işe sadece ateistleri alıyoruz. Sürekli zam için Tanrıya dua etmek işgücü kaybına neden oluyor da!

Bugün dünyayı kasıp kavuran engellenemez bir akış var: KÜRESELLEŞME. Ve Türkiye’de bu rüzgarın önünde durabilecek tek set var: Türk Milliyetçiliği. Dünyanın egemen efendileri bu yüzden korkmaktadır milliyetçilikten.

(Müjdat Öztürk, 5.9.2000, Ortadoğu)

Yazar küreselleşmeye karşı çıkabilecek çok sayıda unsur(örneğin, antikapitalist akımlar) olduğu halde, milliyetçiliği küreselleşmeyi durdurmak üzere tek engel olarak sunuyor.

Güncel Örnek 2:

Bizim laikçi bayanlar, karınları şişmesin, karın derileri genişlemesin diye hamile kalmak istemiyorlar. Bir de çocukla kim uğraşacak. Çocuk ayak bağı onlar için. Köpek beslemek daha iyi. Zaten onlar da öyle yapıyor. Doğum kontrol kampanyaları sonunda çağdaşların nesillerinin kurumasına yol açtı. Geniş halk kitlelerini yalanlarına inandıramadılar.

(Abdurrahman Dilipak, 9.10.2000, Akit)

Yazar, laikçi bayanların çocuk yapmamasına neden olarak vücutlarının bozulmaması istemlerini ileri sürüyor., ekonomik vb. nedenleri yok sayıyor.

Yanlış Yön Safsatası

(Wrong Direction, Confusing Cause And Effect)

Tanım: Etki ve tepki arasındaki ilişkinin ters çevrilmesi hatası.

Örnek 1: Liselerdeki seks eğitimi, AIDS'in artmasına neden olmuştur.

Örnek 2: Erozyon olduğu için ağaç dikmiyorlar.

Karmaşık Nedenler Safsatası

(Complex Cause)

Tanım: Sonuca pek çok olay etki etmesine rağmen, sonucun tek bir etkiye bağlanması hatası. Pek çok nedenden birisinin etkisini abartmak hatası ile karıştırılmamalıdır.

Örnek 1: Reklam tabelasının yanlış yere konulması kazaya neden oldu.

(Doğru, fakat sürücünün alkol alması ve/veya uykusuz olması, bir yayanın yola fırlaması, vs. dikkate alınmamaktadır.)

Örnek 2: Orman yangınlarına sıcak havalar neden oldu.

(Sabotaj, dikkatsiz ateş yakılması vs dikkate alınmalıdır.)

Örnek 3: Suç oranlarındaki artış, sitelerde yaşamak isteyenlerin sayısını arttırıyor. (Statü, gelir, sitelerin sosyal tesisleri vb. etkiler dikkate alınmamıştır)

Güncel Örnek :

En çarpıcı örneklerden biri ise, mesleki eğitim adı altında heba edilen trilyonlar. Çağdaş meslek alanları yerine modası geçmiş meslekleri öğretme konusunda ısrar eden ve bu yüzden yüzde 30, 40 kapasite ile çalışan meslek okulları, en büyük israf kapılarımızdan biri...

(Abbas Güçlü, 10.10.2000, Milliyet)

Yazar mesleki eğitim kurumlarının %30-40 kapasite ile çalışmasının birçok nedeni olabileceği halde sadece modası geçmiş meslekleri öğretmek konusundaki ısrar olduğunu söylüyor.

Yetersiz Örnek Safsatası

(Fallacy of Insufficient Sample)

İstatistiksel yorumlar, örnek ile bütün arasında bir benzerlik olduğu kabulüne dayanır. Benzerlik ne kadar fazla ise çıkarımlar o kadar güvenilir olur. Diğer taraftan, örnek bütüne benzemiyorsa çıkarım yanlıştır. Önergelerin doğru olması halinde bile, sonuç yanlış olabilir. **İstatistiksel Hata Safsataları** diye bilinen bu bölümdeki safsatalar “olasılık teorisi”nin yanlış uygulamalarından kaynaklanırlar. Bu gruptaki safsatalar şunlardır: Yetersiz Örnek Safsatası, Yanlış Benzetme Safsatası, Yok Sayma Safsatası, Sümen Altı Safsatası, Kumarbaz Safsatası

Tanım: Az sayıda örnek ile çabuk genelleme yapma hatası.

Bu safsata çoğu kez Genelleştirme Safsatası ile karıştırılır. Genelleştirme Safsatasında istisnai durumlar için geçerli olan şeyler, genele uygulanmak istenmesine karşın *acele sonuç çıkartma* safsatasında az sayıda örnek ile genelleme yapılır..

Örnek 1: Bir feminist olan Leyla erkeklerden nefret eder. O halde bütün feministler erkeklerden nefret eder. (Tek bir Leyla örneği ile feministlerle ilgili bu sonuca varılamaz.)

Örnek 2: Köyün girişinde iki tane cüce gördüm. Demek ki bu köyün insanlarında kalıtsal anormallik var. (İki cücenin görülmüş olması bütün bir köy için kalıtsal anomali olarak genelleştirilemez.)

Örnek 3: Bizim ailenin erkeklerinin tümü çok hızlı araba kullanırlar. Demek ki, bütün erkekler hızıdan hoşlanır.

Örnek 4: Savaş tankları arabalardan daha fazla yakıt harcar. O halde dünya petrol tüketiminin büyük kısmı tanklar tarafından yapılıyor.

Güncel Örnek :

Ama laf aramızda ayrı evlerde yaşamak isteyen bir kadınla evlenmeyi de hiçbir erkek istemiyor. Mesela, “evlenelim” diyorlar, “ayrı yaşayalım ama” denince, “ne diye evlenelim o zaman” diyorlar. Haklılar aslında! Hem evli olup hem de evdeki yemekten, ütüden yine kendileri sorumlu olunca, niye evli olsunlar ki!

(Duygu Asena, 10-9-2000, Milliyet)

Yazar bütün erkeklerin evliliği sadece hayatı kolaylaştıracak birtakım işlerin kadınlar tarafından yapılması sağlamak için istediği genellemesini yapıyor. Bazı erkekler böyle düşünebilir ama bu tamamını kapsamaz.

Temsil Etmeyen Örnek Safsatası

(Unrepresentative Sample)

Tanım: Örnek ile bütün arasında bir benzerlik yoktur. Örnek, temsil ettiği bütünden farklı olduğu için, yapılan çıkarım da hatalı olur.

Örnek 1: Metallica konserinde statta iğne düşecek yer yoktu, heavy metal Türklerin en çok sevdikleri müzik türü. (Statdaki gençlerin Türk gençliğini temsil eden bir örnek oldukları kuşkulu).

Örnek 2: Önümüzdeki seçimde ANAP kesin iktidar. Rize’de yaptığım ankette halkın %80’i ANAP’ı tercih etti.

(Rize halkı Türkiye’nin bütününe temsil edemez.)

Güncel Örnek 1:

Defalarca belirttiğim “Türkiye’de en çok taraftarı olan kulüp Fenerbahçe’dir” gerçeği, geçenlerde yapılan bir anket sonucu resmen açıklanmıştı. Bu ankette “Akıllı başında olanların” Sarı-Lacivertli kulübü desteklediği, Galatasaray’ın ise “Yeni yetmeler” tarafından sevildiği ortaya çıkmıştı. İşte bu özellik, Fenerbahçeli taraftarların daha kaliteli, futboldan anlayan, sadece galibiyeti değil iyi oyunu da görmek isteyen bir kitle oluşturduğunu ortaya koyuyor. Bu taraftar kuralları da hakemler kadar bildiğini ve yapılan hataları anında tesbit ettiğini her fırsatta gösteriyor. Nitekim İstanbulspor maçında Andersson’a yapılan penaltı pozisyonlarında Muhittin Boşat’ı, Ankara’da da Mustafa Çulcu’yu ıslıklamaları bunun en çarpıcı kanıtıdır.

(Necati Bilgiç, 1.9.2000, Fanatik)

Yazar , ankette tespit edilen tipler, sanki Türkiye futbol severlerine örnek teşkil ediyormuş gibi bunu bütün Türkiye’ye uyguluyor.

Güncel Örnek 2:

Bir başka “internet anketi”nde yine sorulmuş: “KHK’nın çıkmasına taraftar mısınız?” Cevaplar şöyle: Evet: Yüzde 18.6, Hayır: Yüzde 81.4 Bu sonuçlar, aşağı-yukarı; halkın hükümete olan desteğini ya da güvensizliğini de gösteriyor.

(Hasan Karakaya, 5.9.2000, Akit)

Yazar internet kullanan belirli bir yaş ve mali durumdaki kitlenin , KHK’nın çıkmasına taraftar olan “halkı” temsil ettiğini iddia ediyor.

Yanlış Benzetme Safsatası

(False Analogy)

Tanım: A ve B arasına bir benzerlik kurulması, A’nın özelliklerinin B’de de olması gerektiği şeklindeki yanlış çıkarım durumu.

Örnek 1: İşçi çivi gibidir. Çiviye çakmak için başına vurmak gerekir. İşçilere de aynısı yapılmalı.

Örnek 2: Yunanlılarla benzer yemekleri yiyoruz, benzer müzikten hoşlanıyoruz. Neden biz de onlar gibi Noel kutlaması yapmayalım?

Güncel Örnek 1:

Bizim millet, ifrat ve tefrit arasında bir türlü ölçüyü bulamadığı için, gitti canavar dediğimiz kollu makinelere çoluğunun çocuğunun nafakasını yatırdı... Çok evler yıkıldı, çok ocaklar söndü. Ama kapattım demekten kolayı yok. -Kapattım.. İyi yaptın... Eğitimi idare edemeyenler de okulları kapatsın... İrticaya mani olamayanlar da camileri kapatsın, vesselam.

(Rauf Tamer, 22.8.2000, Sabah)

Yazar, kumarhanelerin kapatılmasını, kumarhanelerin sorun olmasına üretilmiş bir çözüm olarak sunulmasını eleştirmek için sadece problemlili olma yönüyle benzeyen olaylara dikkat çekecek şekilde çıkarım yapıyor.

Güncel Örnek 2:

“Sayın Bahçeli dün Malazgirt’teydi. Hançeresini yırtarcasına bağırıyordu. “Malazgirt ruhunu biz koruyacağız...” Ah keşke bu sözü yerine getirecek cesarete sahip olsaydı. Kendisini biz de alkışladık. Sultan Alparslan Malazgirt ovalarında 30 bin kadar mücahitte 300 bini aşkın Bizans ordusunu hezimete uğratmıştı. Son yapılan genel seçimlerde milletimiz solun karşısındaki partilere 550 milletvekili olan Mecliste tamı tamamına 412 milletvekilliği vermişti. Bu netice Sayın Bahçeli’ye Malazgirt ruhunu koruyacak yürekliliğe sahip olduğunu ispat etmek için tarihi bir fırsat idi. Kendisi Başbakan olabilir Malazgirt ruhuna sahip bir koalisyon oluşturabilirdi. Ama bunu yapamadı ne yazık ki gitti Ecevit’e muavin oldu.

(Süleyman Arif Emre, 28.8.2000, Milli Gazete)

Yazar, Meclisteki sağ partileri Alparslan’ın ordusuna, sol partileri de düşmanlarına benzetiyor. Ve bu benzetmesine dayanarak mecliste sol partinin başkanına başbakanlığın verilmesi sebebiyle Malazgirt ruhunun kaybedildiği çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 3:

İstanbul’da bazı özel ambulans firmaları bu araçları zaman zaman hasta taşımak için değil, bir yere acele yetişmek isteyen kimseler için taksi olarak kullanıyorlarmış. Biz bir hasta hastaneye yetişecek diye sol şeridi aceleyle boşaltırken mesela bir işadamını havaalanına yetiştiriyorlarmış meğer. Alın işte bir sağlık ve merhamet istismarı. Şimdi yetkililer ne yapacaklar? Din istismarını önlemek için din ve vicdan hürriyetini kaldırdıkları gibi ambulansların istismarını önlemek için tümüyle ambulans sistemini mi kaldıracaklar? Sakın kaldırmazlar demeyin, bu kafa onu da yapar.

(M. Akif Aydın, 14.10.2000, Yeni Şafak)

Yazar, ambulansların trafiği istismarı ile, din istismarını benzeterek ambulansların kaldırılması gerektiği çıkarımını yapıyor.

Yok sayma Safsatası

(Slothful Induction)

Tanım: İstatiksel verilerle elde edilen sonucun muhatabının aleyhinde olması nedeniyle

yoksayılması.

Örnek 1: Ali son 6 ayda 12 kaza yaptı ve halen bunların bir hata değil tesadüf olduğunda ısrar ediyor.

(Deliller onun hatalı olduğunu gösterdiği halde.)

Örnek 2: Pek çok anket sonucu, DYP nin çıkaracağı milletvekili sayısının 50'den fazla olmayacağını gösterdiği halde, Parti lideri hala iktidar olacaklarını söylüyor.

Sümen Altı Safsatası

(Fallacy of Slanting)

Bir şeyi savunurken hesaba katılması gereken belirli noktaları bilinçli bir şekilde atlayarak, yetersiz veya aşırı vurgulayarak, bir sonuca varılması konusunda önem arz eden, sonuçla alakalı delillerin saklanması

Örnek 1: Vanspor bu maçı büyük bir ihtimal kazanacaktır. Çünkü son 10 maçından 9'unu kazandı.

(Son 10 maçı ikinci lig takımlarıyla oynamıştır, şimdiki rakibi ise birinci ligdendir.)

Örnek 2: Eski Sovyetler Birliği'nden bir gazete manşeti. "Sovyet Rusya spor müsabakasında ikincilik aldı. Birleşik Devletler ise sondan üçüncü oldu."

(Yarışmaya sadece üç ülke katılmıştır, ABD birinci, Sovyetler Birliği ise ikinci olmuştur.)

Güncel Örnek :

Devlet baba, daha doğrusu Cumhuriyet'i kuran kadrolar adına hareket ettikleri iddiasında bulunanlar benim türbemden milyonları, milyarları, trilyonları kesiyorlar, bunun karşılığında da benim kızımın, benim kardeşimin, benim ablamın ve benim komşumun başındaki örtüye el atıyorlar.

(Atilla Özdür, 09.10.2000, Akit)

Yazar, devletin ya da Cumhuriyeti kuran kadroların bugünkü temsilcilerinin türbelere girerken para almasına rağmen başörtüsüne karşı olmasının bir tutarsızlık olduğu çıkarımını yapıyor. Ancak yazar burada devletin türbelerin değil müzelerin ziyaret edilmesi karşılığında para aldığı gerçeğini saklıyor. Bazı müzelerin içinde türbelerin olması türbelerden para alındığı anlamına gelmez

Kumarbaz Safsatası

(Gambler's Fallacy)

Tanım: Bir olayın geçmişte nadir gerçekleşmiş olmasına dayanarak, gelecekte daha yüksek ihtimalle ortaya çıkabileceğini kabul etme yanılgısı. Olasılık teorisinde, her olay ya da oluşumun bir öncekinden bağımsız olduğu kabulünü reddederek, örneğin madeni paranın on kez tura geldikten sonra, on

birincide yazı geleceğini iddia etmekten oluşan hata.

Örnek 1: Zar atma masasına yine gitmelisin. Yedi atma şansı altıda bir, zarları beş kez attığın halde yedi tutturamadın. Elin mahkum, şimdi yedi atacaksın.

Örnek 2: Yakında zengin olacağım. Nasıl bu kadar eminsin? Biliyorsun, her hafta Spor Loto oynuyorum. Şimdiye kadar hiç kazanmadım. Bu nedenle kazanma ihtimalim gittikçe artıyor.

Bir Bilen Safsatası

(Argument To Authority, Appeal To Authority)

[Argumentum Ad Verecundiam]

Bu bölümdeki safsatalarda ortak olan nokta, iddiayı kabul ettirmek için, bir otoriteye veya geleneklere, adetlere v.s. başvurulmasıdır. Otoriteye Başvurma Safsataları adı verilen grupta şu safsatalar yer alırlar: Bir Bilen Safsatası, İrrasyonel Otorite Safsatası, İnanca Başvurma Safsatası Ortak Tutuma Başvurma Safsatası, Grup Baskısı Safsatası, Faydacı Safsata, Beğendirme Safsatası, Dayatma Safsatası, Tavır Etkisi Safsatası, Genetik Safsatası

Tanım: Bir Bilen Safsatası, bir iddianın kabulü için otoriteye (kişi, örf, adet, kurumlar vs.) veya bunlara duyulan saygı, hürmet veya korkuya başvurmak. Kişinin kendi tercih ve sorumluluklarıyla ilgili kararların denetimini, “kendisinden daha iyi bildiği inancıyla” başka birinin otoritesine bırakması

Örnek 1: Tarih hocam aya inişin bir hile olduğunu söyledi. Ona inanıyorum, çünkü o benden daha fazla tahsil yapmış biri.

Örnek 2: Senin fikrini kabullenmem mümkün değil, çünkü gazetenin başyazarı aksini söylüyor.

Güncel Örnek 1:

FP Lideri Recai Kutan partisinin kongresine 3 gün kala Erbakan kozunu ileri sürdü. Kutan, Erbakan'ın Abdullah Gül'e “Senin aday olman için erken, daha gençsin, biraz bekle” dediğini söyledi.

(11.5.2000, Posta)

Kutan, Abdullah Güle kongrede aday olmamaya ikna etmek için somut neden göstermek yerine Erbakan'ın sözünü aktarıyor.

Güncel Örnek 2:

Gorbaçov diyor ki; “problem, problem, problem... Öyleyse...Gerekli olan ne?” Ve sonra “kendi sorusunu” yanıtlıyor: -Gerekli olan işbirliğidir... Diyalogdur. Evet “gerekli olan” şey diyalog.

(Yavuz Donat, 12.8.2000, Sabah)

Yazar, diyalogun neden gerekli olduğuna kanıt olarak Gorbaçov'un sözünü gösteriyor

Güncel Örnek 3:

Tansu'yu ülkenin başına ben belâ ettim, demiş Demirel. Cüneyt Arcayürek'in kitabında yazıyor. "Bekleyen Adam'ın Gerçekleşen Düşü" adlı kitap. Vaktiyle emanetçi olarak partiyi teslim ettiği Cindoruk için de hasta demiş Demirel... Adamı Meclis Başkanı yaptık demiş ve tarafsız kalamamasından yakınmış... Hem de Oktay Ekşi'nin yazdıklarına hak vererek.

Demiş mi dememiş mi diye hiç tereddüt geçirmedi. Çünkü Cüneyt ağabey, böyle bir şey uydurmaz. Belli ki demiş.

(Rauf Tamer, 19.9.2000, Sabah)

Yazar kitapta yazılanların doğruluğunu sadece Cüneyt Arcayürek'in kişiliğine bakarak iddia ediyor.

İrrasyonel Otorite Safsatası (Fallacy Of Unqualified Source)

Bir iddiayı desteklemek için, o konuda bilgi sahibi olmayan kişileri uzman olarak göstermekten doğan hatalı çıkarım.

Örnek 1: Hülya Avşar bu sene enflasyonun düşeceğini söyledi, Ben de yatırımlarımı ona göre değerlendirdim.

Örnek 2: Annem, çocuğun ağlamasının iyi olduğunu, ağlarken ciğerlerinin şistğini söyledi, ben de bıraktım ağlasın.

Örnek 3: Komşu mide ağrısına kekik suyunun birerbir geldiğini söyledi, ben de kaynattım.

Örnek 4: Hamdi Amca, otomobilin tekerleklerine tekmeledi, lastiklerin idare edeceklerini söyledi, ben de değiştirmedim.

İnanca Başvurma Safsatası

(Appeal to Belief)

[Consensus Gentium]

Tanım: Bir fikir ya da iddianın doğruluğunu, insanların çok büyük çoğunluğunun ona inandığını ya da tüm insanların onu bütün zamanlar boyunca benimsediğini savunarak iddia etmekten doğan hata

Örnek 1: UFOların başka gezegenlerden geldiğine

inanmıyor musun? Neden olmasın? UFOlarla ilgili son kamuoyu araştırmaları insanların çoğunluğunun UFOlara inandığını gösteriyor.

Örnek 2: Tanrı vardır. Çünkü insanların büyük bir kısmı onun varlığına inanıyor.

Ortak Tutuma Başvurma Safsatası

(Appeal To Common Practice)

Tanım: Öneriyi kabul ettirmek için, büyük çoğunluğunun ortak bir davranışı olduğu düşüncesine başvurarak doğru olduğunu iddia etme.

Örnek 1: Ne olmuş kopya çektiysem yani? Kopya çekmeyen var mı?

Örnek 2: Yemek yapmak erkeklerin görevi değildir. Çünkü evlerde hep kadınlar yemek yapar.

Güncel Örnek 1:

Yine televizyonlarda Hakan Şükür'ün dedikoduları yapılıyor. Çıkıyor Hıncal Uluç, “Hakan müthiş paragöz” diyor. Bir başkası apayrı şeyler konuşuyor. Görün işte, bunlar spor yazarı! Halbuki Hakan Şükür'ün Galatasaray'a neler kazandırdığını sağır sultan bile biliyor. Para canlısı olmayan kaldı mı memlekette? Hakan'a paragöz diyenler, adeta bedava değil yazarlık yapmak, selâm verirler mi insana? İnsan biraz düşünür, hele yaşını başını almış adamların biraz daha yutkunması lâzım konuşurken. Çocuk gitmiş İtalya'ya, kendini ispatlama peşinde, rahat bırakın garibi.

(Sami Özey, 29.8.2000, Akit)

Yazar Hakan Şükür'ü paragözlükle suçlayanlara karşı savunurken, memlekette zaten para canlısı olmayan da kalmadı diye Hakan'ın paraya düşkünlüğünün normal olduğu çıkarımını yapıyor..

Grup Baskısı Safsatası

(Bandwagon, Peer Pressure)

Tanım: Bir öneriyi kabul ettirmek için deliller öne sürmek yerine bir grubun baskısını veya beğenisini öne sürme hatası.

Örnek 1: Ali: “Ayşe, sen okuduğun o kitabı pek beğenmediğini söyledin ama , bizim grubun başucu kitabıdır o.”

Ayşe: Yok canım, beğendim.

Örnek 2: Ahmet: Bana göre, herkes ülkesini sevmeli ve milliyetçi olmalı.

Elif: Sen bir faşistsin. Biz böyle düşünmüyoruz.

Ahmet: Tamam,tamam. Sözümü geri aldım.

Örnek 3: Rakıyı sevmelisin. Her Türk erkeği rakıyı sever.

Örnek 4: Medeni kanunun değiştirilmesi ile ilgili çalışmalar konusunda bazı tereddütlerim vardı, ama herkes beğendiğine göre benden de okey.

Güncel Örnek 1:

Türkiye'nin en az 75 yıldır laik yöneticileri var.

Değil İslâmcılar, dini görünürlüğü belirgin ekipler dahi Türkiye'yi yönetmedi bu kadar zamandır. Hemen "Refahiyol" hükümetine atıfta bulunanlar olacak. Bu koalisyon hükümetinin bir kanadı dindarlığını gizlemeyen partilerden oluşan bir partinin mensupları idi. Fakat bu partinin ne tüzüğünde, ne programında bir din, dindarlık iması dahi yoktu. İcraatında var mıydı? Bu partinin -eğer böyle bir niyet taşıyorsa- koalisyon döneminde dini bir icraat yaptığını söylemek çok güç... Öyleyse? Türkiye'de hürriyet yoksa, adalet yoksa, kirlilik varsa, yolsuzluk varsa, sömürü düzeni varsa... Bunların olduğunu herkes söylüyor.

(Asım Yenihaber, 9.10.2000, Akit)

Yazar, Türkiye'de hürriyet olmadığı, adalet olmadığı, kirlilik olduğu, yolsuzluk olduğu, sömürü düzeni olduğu şeklindeki iddialarına delil olarak herkesin de bunu söylediğini gösteriyor.

Faydacı Safsata

(Pragmatic Fallacy)

Tanım: Bir şeyin bazı insanlar üzerindeki yararlı etkilerinden dolayı doğru olacağını varsaymak.

Örnek 1: Fenerbahçe'nin 6 yabancı oynatmasından dolayı ceza görmemesi Fenerbahçe'nin menfaatinidir. Kulüp menfaatlerini gözetmekle yükümlü federasyonun Fenerbahçe'ye ceza vermesi yanlıştır.

Örnek 2: Trolle avlanmayı yasaklamak, balıkçıları aç bırakmak demektir.

Örnek 3: Fındık taban fiyatını arttırmak gerekir, yoksa fındık üreticileri perişan olurlar.

Örnek 4: Emeklilik yaşı 40'a indirilmelidir, yoksa memurlar mağdur olurlar.

valla, ben her şeyi yedeklerim arkadaş, nolur nolmaz

Güncel Örnek 1:

Bu arada, unutmadan ekleyelim, Suriye’ye yeni atanan büyükelçimiz de fırtınalar yarattı. Hadi, kolu kırıp yenin içinde turalım ve fırtınanın nedenini yazmayalım.. Bilen bildiği ile kalsın.. Ne de olsa, son tahlilde Dışişleri Bakanlığı’nın, Türkiye’nin gözbebeği bir bakanlık olması lazım. Diplomatlarımızla 25 yılı aşkın süre birlikte olunca, ister istemez yerleşiyor bu duygu..

(Sedat Sertoğlu, 18.8.2000, Sabah)

Yazar, Türkiye’nin Suriye Büyükelçisinin hakkında bildiği bazı şeyleri açıklamamanın Türkiye’nin faydasına olduğu gerekçesiyle açıklamıyor.

Beğendirme Safsatası

(Appeal To Personal Interests)

[Argumentum Ad Personam]

Tanım: Bir öneriyi kabul ettirebilmek için başkalarının tercihlerine, kişisel eğilim ve çıkarlarına baş vurma.

Örnek 1: Sen Tansu Çiller’i beğenirsin. O halde onun ekonomi politikasını desteklemek zorundasın.

Örnek 2: Senin gibi klasik müzik seven bir insanın, o konseri kaçırmaması lazım.

Örnek 3: Sen zaten liberal adamsın, karın gece eve çok geç gelmişse ne olmuş?

Örnek 4: Emeklilik yaşının yükselmesiyle ilgili yasa tasarısını neden destekliyorsun, tasarı meclisten geçerse, emekli olmak için 4 yıl daha fazla çalışman gerekecek.

Dayatma Safsatası

(Fallacy Of “Is” To “Ought”)

Tanım: Tanımlayıcı anlamlar içeren terimlerin dayatılması suretiyle, bunların kabullenilme zorunluluğunu ortaya koyma iddiası

Örnek 1: “Kapitalizm en iyi ekonomik sistemdir.” Dolayısıyla, tüm toplumlar kapitalizmi benimsemelidir.

Örnek 2: Türkiye’yi çeteler yönetiyor. Bir çeteye üye olmazsak kesinlikle yaşayamayız.

Örnek 3: Süleyman Demirel aralarındaki en tecrübeli adamdır. Ona oy vermek lâzım.

Örnek 4: Arkadaş bizdendir. İşini ona göre gör.

Güncel Örnek 1:

“Bana dünyanızdan üç şey sevdirdi: 1. Güzel koku.2. Kadın 3. Gözümün nuru namaz.”
(Hadis sahihtir.) Hadisi şerifte sıralanan üç şey vardır. Güzel koku, kadın ve namaz. Kadın, güzel koku ile namazın arasında zikredilmiştir. Elbette ki bunun bir hikmeti vardır. Çünkü kadın, koklanarak kendisiyle ferahlık duyulacak ve namaz gibi kutsal bir varlık olarak anlaşılabacaktır. Bu özellik ve hususiyetlerle donatılmış bir kadın ile evlilik yapıp da huzurlu yaşamamak akıl ve mantık dışıdır.

(Abdullah Büyük, 25.8.2000, Akit)

Yazar, Hadisten yola çıkarak tanımladığı kadınlarla evlilik yapıp huzurlu yaşamamanın akıl ve mantık dışı olduğunu söylüyor/dayatıyor,

Güncel Örnek 2:

Japonlar'ın tarifiyle temel formül şu: Önce Japonya, sonra şirketim, sonra ailem, sonra da ben!.. Demek ki bizim için de tartışılmaz formül belli: Önce Türkiye, sonra şirketim, sonra ailem, sonra da ben.

(İlker Sarier, 31.8.2000, Sabah)

Yazar Japonya için geçerli olan formülün bizim için de geçerli olduğunu ve bunun da tartışılmayacağını dayatıyor.

Mazruf Değil Zarf Safsatası

(Style Over Substance)

Tanım: Öneriyi yapan kişinin tavırlarının, önerinin kabulünde ikna edici rol oynaması.

Örnek 1: O efendi kılıklı adam hırsız olamaz.

Örnek 2: Ali kalabalıkta nasıl davranılacağını bilir, kavgayı o başlatmış olamaz.

Örnek 3: Berna Yılmaz kibar bir kadın, kocasının yerine AB kongrelerine onu yollamalı.

Örnek 4: Ahmet tuttuğunu koparır, dernek başkanı olmak onun hakkı.

Genetik Safsatası

(Genetic Fallacy)

Tanım: Bir şeyi; kaynağı, kökeni veya başlangıcı açısından değerlendirmek, açıklamak veya reddetmekten doğan hata. Bir iddia veya şeyin kaynağında bulunmuş bir kusuru, delil kabul ederek iddianın veya şeyin gözden düşmesine neden olma.

Örnek 1:Türkler Göçebe Bir Toplumun Çocuklarıdır, iyi Mimariden Anlamazlar.

Örnek 2: O resimden ne anlarmış, alt tarafı bir kapıcının oğlu.

Örnek 3:Hırsızın oğlu da hırsız olur.

Tehdit Safsatası

(Argument From Force)

[Argumentum Ad Baculum]

İddiayı kabul ettirmek için birtakım duygulara hitap eden safsata türleri pek yaygındır. Bunlardan bazıları Tehdit Safsatası, Acındırma Safsatası, Yaygın Kabul Safsatası, Önyargılı Dil Safsatası, Mazeret Safsatası

Tanım: Tehdit Safsatası, bir iddianın kabul edilmesi için, korkutmak, kızmak, tehdit etmek, güç kullanmaya kalkışmaktan doğan hatalı çıkarımdır.

Örnek 1: Doğru söylediğimi düşünmüyorsan, senin kafanı kopartacağım!

Örnek 2: İşini kaybetmek istemiyorsan, şirketin yeni politikasının iyi olduğunu kabul etmelisin.

Örnek 3: Hocam, dersinizden 85 almaya ihtiyacım var. Bu durumu konuşmak için 1 saat sonra odanıza geleceğim. Şu anda babamın yanına gidiyorum. Aklıma gelmişken, babam fakültenin dekanıdır. Görüşmek üzere.

Güncel Örnek 1:

Erbakan, kendisine itaat etmelerini istediği FP'lilere Uhud savaşından örnek verdi; Uhud'da peygamberimizi dinlemeyenler bozguna uğradı.

(11.5.2000, Posta)

Erbakan kendisine itaat etmeyenlerin itaat etmesini sağlamak için Uhud Savaşında peygamberimizi dinlemeyenler yüzünden bozguna uğradığını söylüyor.

Güncel Örnek 2:

- bana bak benim siparişlerimi çabuk getirmelisin, kocam, bu lokantanın ortaklarındandır, ona göre

Konuyu fazla açmak istemiyorum ama damarıma basılırsa hepsini tek tek açıklarım. Şu anda özellikle trafik kazalarının bol olduğu Gelibolu'ya ambulans tahsis edilmesi benim için en önemlisi... Gerisini gerekirse tekrar yazarım.

(Ahmet Vardar, 15.8.2000, Sabah)

Yazar Gelibolu'ya ambulans tahsis edilmezse bildiklerini açıklayacağını söyleyerek yetkilileri tehdit ediyor

Güncel Örnek 3:

Yanlış yoldasınız. Amacınız Kadirizmi çökertmekse ikinizin yaşının toplamından fazla yeğeni vardır Kadir'in.

(Pakize Suda, 12.9.2000, Hürriyet)

Yazar, muhataplarının neden yanlış yolda olduğunu anlatmak yerine Kadir İnandır'ın yeğen sayısıyla gözdağı vermeye çalışıyor.

Duygu Sömürüsü

(Argument To Pity)

[Argumentum Ad Misericordiam]

Tanım: Argümanı karşısındakine kabul ettirebilmek için, onun acıma hissinden yararlanma durumu.

Örnek 1:

Hakim bey lütfen, beni adam öldürmekten hapse atmayın! Beni hapse atarsanız çocuklarım aç kalacak.

Örnek 2: Umarım önerimi kabul edersiniz. Son üç ayımı bunun üzerine çalışarak geçirdim.

Örnek 3: Hocam, bu dersten A almak zorundayım. Eğer alamazsam bursum kesilecek.

Güncel Örnek 1:

O ahvalde de polis pislik yaparsa, adam dövmeye, işkence yapmaya başlar ve hâlâ rüşvete bulaşırsa, o zaman biz onun yakasına yapışacağız, görecek hanyayı konyayı... Yanlış mı konuşuyorum Sayın İçişleri Bakanım!.. Bu söylediklerimde, toz zerresi kadar yanlışlık veya eksiklik var mı? Yok ama hani hareket?.. Evde bebeler süt beklerken, bu adamlar daha ne yapsın?..

(İlker Sarier, 19.8.2000, Sabah)

Yazar polisin yeterince iyi çalıştığı iddiasını daha ikna edici hale getirebilmek için evdeki süt bekleyen bebeklerden bahsediyor.

Güncel Örnek 2:

Evet, böyle derim... Ama bir türlü aramıyor!.. Herhalde, Erdal Bilallar'ın başında olduğu "İstanbul Konseyi"nde olmadığımız için! Oysa biz, sadece İstanbul'la sınırlı değiliz... Ufkumuz geniş... Biz, tüm Türkiye'yi içine alan "Anadolu Konseyi"nin içindeyiz. İtilen, horlanan, aşağılanan, gariban "Anadolu insanı"nın yanında ve onların sesiyle!

(Hasan Karakaya, 2.9.2000, Akit)

Yazar, İstanbul Konseyine üye olmadığı için birileri tarafından aranmadığını söylüyor. Kendisinin Anadolu Konseyi içinde yer aldığı ifadesini kuvvetlendirmek için bazı acındırıcı sıfatlar kullanıyor.

Güncel Örnek 3:

Belediye otobüslerini kullanan şoförler "bitmiş" durumda! Bilmiyor olamazsınız ki, bu insanlar 1997'den beri sözleşme yapmadılar ve zam alamıyorlar...150-200 milyon lira arasında maaşlarla, sürünme noktasındalar, borç içinde yüzüyorlar... Ruhsal olarak felç olmuş durumdalar. Bu insanlar, koca koca otobüslerle vatandaş taşıyorlar, trafiğe çıkıyorlar... İstanbul'un belki de en ağır işini yapıyorlar...Ayıptır, günahıdır, yazıktır. Bir anlaşmazlık varsa, başkan gibi araya girin ve sorunu çözün! Çünkü bu insanlar, binlerce can taşıyorlar, çakıl taşı değil... Durum kritik, söylüyorum! Sonra, çok canınız sıkılır... Üzülürsünüz!..

(İlker Sarier, 19.8.2000, Sabah)

Yazar belediye başkanını belediye otobüs şoförleriyle sözleşme yapmaya zorlamak amacıyla onları acındırmak gibi bir metot izliyor.

Önyargılı Dil Safsatası (Prejudicial Language)

Tanım: Fikri kabul ettirmek için, öneride duygu veya anlam yüklü terimlerin kullanılması.

Örnek 1: Her aklı başında insan, Türkiye'deki gelir dağılımında büyük bir adaletsizlik olduğunu kabul eder.

Örnek 2: Türkiye'nin aydınlık insanları, size Cumhuriyet okumak yakışır.

Örnek 3; Kebapla viski içen magandanın dik alâsıdır.

Güncel Örnek 1:

Clinton'un deyimi ile "21. Yüzyılın kaderini belirleyecek ülke"nin Cumhurbaşkanı, böyle bir zirveye turist gibi gitmemeli.

(Güngör Mengi, 30.8.2000, Sabah)

Yazar, fikri kabul ettirmek için 21. yüzyılın kaderini belirleyecek ülke gibi duygu yüklü bir sıfat kullanmış.

Güncel Örnek 2:

Baştan hemen söylemeliyim. Tabii ki Kemal Alemdaroğlu bu konuda sonuna kadar haklıydı. Hatta ortada 'haklı-haksız' diye tartışacak bir sorun bile yok. Yobazlara, şeriatçılara, 'İlimli İslamcı' (!) ve 'saf demokratlar'a karşı Aydınlanma Türkiye'si'nin kalelerinden biri olan İstanbul Üniversitesi'nin cesur, kararlı ve ödünsüz Atatürkçü Rektörü Alemdaroğlu, en doğal hakkını kullanarak, üniversitenin açılış konuşmasında 'demokrasiyi kılıf yaparak onu yok etmeye kalkanlara karşı' sade bir uyarı yapıyor, demokrasinin de her rejim gibi varlığını sürdürmesi için kendisini korumaya ihtiyacı olduğunu anlatıyordu.

(Bedri Baykam ,11.10.2000,Akşam)

Yazar, Kemal Alemdaroğlu' nun haklılığını ispatlamak için, 'saf demokrat', 'Aydınlanma Türkiye'si'nin kalesi', 'cesur kararlı ve ödünsüz Atatürkçü' gibi önyargı içeren ifadeler kullanıyor.

Mazeret Safsatası

(Fallacy Of Special Pleading)

Tanım: Kişinin, başkalarına tatbik edilen standart, ilke, kural vb. şeyleri, geçerli bir neden olmaksızın kendisi için geçerli olmadığını savunması. "Acındırma Safsatası"nın özel bir halidir.

Örnek 1: Cinayet işleyen birisinin cezalandırılması gereğini kabul ediyorum. Ama ben katil olmayı hiç istemedim, beni oraya göndermeyin.

Örnek 2: Ali: Akşam yemeğini hazırlar mısın? Karnım çok acıktı.

Ayşe: Sen niye hazırlamıyorsun? Eve birlikte geldik, benim de karnım çok aç.

Ali: Ama ben erkeğim, ve yemek yapamayacak kadar yorgunum.

Örnek 3; Müvekkilimi tahliye etmelisiniz, çünkü o hamile, cezaevi koşullarına dayanamaz.

Güncel Örnek 1:

Verdiysem ben verdim.

(Süleyman Demirel)

Demirel başkaları için uygulanan kuralların,

kanunların kendisine uygulanamayacağı çıkarımını yapıyor.

Güncel Örnek 2:

TÜRK KAMU-SEN Genel Başkanı Resul Akay, bu kanunun KHK olarak çıkmasına karşı çıkmıştır. Tabii tabanıyla birlikte. Bundan sonra Meclis'te kanunlaştırılacaktır. MHP milletvekillerinin bu taslağın kanunlaşmasında çok titiz davranması gerekmektedir. Zira iki müfettiş raporuyla görevine son verilecek memurların içinde ömrünü Türk milletinin mutluluğuna ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bölünmez bütünlüğüne adanmış Ülkücü memurlar da olabilir.

(Buğra Başkurt, 5.9.2000, Ortadoğu)

Yazar, KHK'ya ve de bunun yasalaşmasına sadece kendisine yakın bir siyasi görüşe sahip memurlara da uygulanabileceği için karşı çıkmaktadır.

Güncel Örnek 3:

Emin Çölaşan günlerdir yazıp duruyor. Bir gazeteciye çanta dolusu dolar getiriliyor. Olayı, İçişleri Bakanı doğruluyor. Alan gazeteci susuyor! Bir de bakıyorsunuz, neredeyse Emin Çölaşan suçlu sayılacak: - Belgesi yoksa neden açıklıyor, meslek ahlakına sığar mı? Eyvallah!.. Peki, “toplum ahlakı” pisliğe bulaşmışken biz meslek ahlakını nasıl koruyacağız arkadaş? Meclis kulislerinde şimdi gazetecilerin nasıl ve ne kadar para aldıkları konuşuluyor. Mesleği dile değil, ayağa düşürdük.

(İsmet Solak, 14.10.2000, Hürriyet)

Yazar, Emin Çölaşan'ın bir gazeteci hakkında rüşvet aldığı iddialarına karşı belgesi yoksa niye açıklıyor, meslek ahlakına sığar mı sorularına karşı toplum ahlakı bozulmuşken meslek ahlakı kalır mı diye mazeret öne sürüyor.

Alternatif Önsöz

Bu kitap herkesin, serbest bir şekilde safsata yapabilmesi için gerekli bilgiyi sağlamak amacıyla yazılmıştır. Kitap hangi safsatanın nasıl, nerede ve ne zaman yapılacağı hakkında da ipuçları içermektedir ;-)).

Okurun bazı gazete köşe yazarlarına bakıp ta bir safsata bile yapamadım şeklinde iç geçirmesine artık gerek yoktur.

Bu safsata projesi e-posta grubunda ilk başladığında İngilizceden Türkçeye çeviri şeklinde başlamıştı. Yaşlı ve sakallı olduğunu henüz o zamanlar bilmediğimiz, ismi lazım değil biri tarafından görev dağılımı yapıldı. O zamanlar sözlük elde, felsefi terimler içeren metinleri çevirmek bana biraz zor geldiğinden biraz uzak durdum. 3 arkadaş 38 tane safsatayı çevirdi diğer bazıları da bunlara Türkçe isimler buldu, metinlerde düzeltmeler yaptılar. Yorgun bir arkadaş tarafından bu çalışmalar birleştirildi. O birleştirme işinden de son derece yorulduğundan bu arkadaş epeyce bir süre grupta gözükmedi. Ancak Safsata Projesi müsvedde halinde Alev Alatlının web sayfasında bir süre bekledi. Daha sonra ben bu şekliyle devraldım, ihalede rakiplerin çokluğu nedeniyle süren uzun pazarlıklar sonucu biraz zor aldım da araya hatırlı kişileri koyup diğer adayları bertaraf etmeyi de bildim . o da olmasaydı ihale mafyasından yardım talep edecektim! e ne de olsa hayat bilgisi.....

Aradan geçen zaman içinde nurcan, barış ve tanerle bizim evde yaptığımız münakaşalar sayesinde Alev hanımın web sayfasında yayınlanan hale soktuk. Bu münakaşaları bazen nurcan, bazen taner, bazen de barış kazandı ve ben genelde kaybettim hiç benim dediğim olmadı, hatta bu durumu gören eren bile fikir serdetmeye başladı . Bu çalışma süresinde 4 veya 5 oturum yaptık. Bu oturumlara erenin de katılması zorunluydu. (nereye gitsin 6 yaşındaki çocukcağız). Ama o da bu toplantılara katılmaktan çok şey öğrendi. Sabahları

-hadi oğlum acele et derse yetişeceğiz, dediğimizde

-bu da bir okul safsatası

diyerek evin havasından suyundan etkilendiğine dair emareleri ortaya koyarken geleceği hakkında da bazı ipuçları vermeye başladı J. 3 ay kadar askıda bekleyen safsataların hükmü dolduğundan yenilemeye karar verdik. O zaman bunun bir kitap haline gelebileceğini düşündük.

Yaz boyu tatile gitmeyen karacan ailesi kendisini bu işe vakfetti, evde nurcan yeni

safsatalar buldu (icat etti demiyorum, ya da kendi potansiyelini ortaya koydu hiç demiyorum), web sayfalarından safsata devşirdi, bir güzel de gruplara ayırdı.

Ondan sonra ben bu haliyle safsatalara gazetelerden safsata örnekleri toplamaya başladım. E-gruptan da safsata örnekleri gelmeye başladı. Bizim evde yaptığımız toplantılarda bunları gruplandırdık, safsata türlerini belirledik, burada en çok 3 kişi olup karar vermeye dikkat ettik. 4. kişi demokrasiye fazla geliyordu ;-)).

Safsata çalışmaları esnasında biz de safsata yapmayalım diye birbirimizle konuşmaz hale geldik, hatta bir ara işaretle anlaşmayı bile denedik :-)) . İlk konuşan 2, 3 tür safsata analiziyle karşı karşıya kalıyordu. Az konuşup çok düşündüğümüz için bu safsata işlerini bu raddeye getirmeye muvaffak olabildik.

Bu film burada bitmeyecek, bu safsata kitabının peynir ekmek gibi okunacağından adım gibi emin olduğumdan 2. ve 3. baskılar için örnek toplamaya şimdiden başladım.

Saygı ve sevgilerimle

Mutlu ve yorgun, Safsatatör, Koordinatör,

Mehmet Sayım Karacan